

N. ווייליס

עניני צניעות

1. למד ברבנות כג. אך יקרא - כעצרת בעולם
2. ראש שם סי' ע"ט, וק"ג ור"ע שם.
3. רמב"ם ור"ק ע"ג ה"ט, ורמ"א שם.
4. ש"ע אורח סי' ע"ג ס"א-ו, ורמ"א ש"ע וק"ג שם.
5. רמ"ע שם מ"ג סק"א, ד.
6. אש"א אורח סי' ע"ט סק"ג, ח.
7. אפרוח משנן אק, העשר א"א סי' נו, נ"ז, נ"ח, ס.
8. שם אורח א"מ א"א סי' נו, נ"ח, א"ז סי' ט"ו.

מי שמתו פרק שלישי ברכות

כד

עין מטמא
גור מטמא

כל לגבוריהו עפי עדיף. להו מבוי(ג) כההוהו מוזהר על שמירתן
מן העבדים ומן הגבאים עפי עדיף להו מבוי(ג) כההוהו מוזהר על שמירתן
שליש: למורשה דבטע. שהפילין נכרין בכליתן בקלה הכים והוא
מורשה: זייר להו בכלחא. זירשה הפרובה הכיבו מניה קושן:
ומפיק למורשהו לכר. בליטח הקשר חורה אור

כל לגבוריהו עפי עדיף (ה) והיכא מנה להו
אבר ר' ירמיה **בין** בר לבסת שלא כנגד
ראשו והא חני רבי חייה מניח כבובע
הדת כראשוחו דמפיק ליה למורשא
דבובע לבר *בר קפרא צייר להו בכלחא
ומפיק למורשהו לבר רב שישא בריה
דרב אידי **ימנח** להו אשרשישא ופרים סודרא
עלייהו אמר בר המנוא בריה דרב יוסף
זיכנא הדא הוה קאימנא קמה דרבא ואמר
לי ויל אייתי לי תפילין ואשכחתינהו בין
בר לבסת שלא כנגד ראשו והוה ידענא
דיום שבילה דיה ולאמנור *הלכה למעשה
הוא דעבר בעי מניה רב יוסף בריה דרב
נחניא מרב יהודה שנים שישנים במטה אחת
מדו שוה יחזיר פניו ויקרא ק"ש וזה יחזיר
פניו ויקרא ק"ש א"ל הכי אבר שמאל
ואפילו אשורו עמו מתקף לה רב יוסף אשורו
ולא מבעיא אחר יאדרבה *אשורו כגופו יאדר

שהפילין בולטין מן הריעה היה
הפך ללד החון ולא ללד האטה:
אשרשישא. מפסל: יום טבילה היה.
יום שטבלה אשורו דהוה ליה ליל
השמיים והיינו כשמואל דלמור אפילו
אשורו עמו: ולאמנור הלכה למעשה.
מה שגוי להביאם לו לא עשה אלא
ללמדי הלכה לעבוד מעשה כשמואל:
ואפילו אשורו עמו. (ז) שיחזיר פניו
דכל זמן שהן פונים פנים כנגד פנים
פשיטא ליה דאכור דלחא הריכור
ניענע ערוה על ידי אברי השמיש:
אשורו כגופו. ורגיל זה וליכא הריכור
כולי האי: בשלמא לרב יוסף. דלמור
אשורו היה דשריא אבל אחר לאמנור
להו למהיחא הא כשאשורו הא כחזר
והא דקתי בני ביהו ליהו אשורו: היה
ישן במטה ובני ביהו. ואשורו בכלל
ביהו: לדידי נמי. בין אשורו בין אחר
עונגהו דהיי גמלי האי: הא איכא
לעגבות. דנגעו אהרד: וקולה מלחה
ערומה. ואף על פי שערום אכור
לכך אשה יושבת מורשה שבישבה
פניה שלמטה מבימים בקרקע: אבל
לא האיש. מפני שהבליים והגיד
בולטין ונראין ואף על פי שמוגלות
ענבותיה והיינו כייעהא: גוון שהיו
פניה כומוס. דבוקות ומכוכות
בקרקע טוחות משמע לשון שיענעו
טו: חלק שאינה בולטת אלא שיישאל
בלעו: זה כלש וכן השע. שהוא זמן
שהן באין לכלל ביהו: זה י"א וכן
י"ב. וזמן שהן בלוא לכלל שערות
ואינהו כגומס משמש וליך בלוא
לכלל [ביחא] שאדם מהאזה להן:
ההם אמר רבא. גבי תפילין חתה
מראשוהו דקאמר שמואל אפי'
אשורו עמו הלכה כשמואל: הכל.
גבי שנים שהם יכניס דקא שרי
שמואל בשאורו עמו מאי: מחתא
מחתינהו. כהרניה אחת להנהיב:
ילא שערו כנגדו. עקב כנגדו כנגד
זקן החתהו וילא מן השער כנגד
מהו מי הוי ערוה לקרות ק"ש כנגדו
או לא: שער שער. כלומר מה
כך: לאסהכולי בה. אם אשורו
איש היה: הכשיתין שפניים. כומו
דפוס של ביה הרחם שהיו עושין
לכבוטתין ונוקבין כולהי בית הרחם
כדרך שנקבין את האזניים והחבין
הוהו כדי שלא יודקין להן זכרים:
עם הכשיתין שבתוך. אלתהו וממיר
הן הביאו אותן על כפרת ההרור
ועבירה שכתכלו בזנות מדין: לאשורו
ולק"ש. אם שפח מגולה זה לא
יקרא ק"ש כנגדה: שוק. *באשור
איש: ערוה. להסתכל וכן בשאורו
לק"ש: גלי שוק. ומכיו כהריה חגל ערוק:
ביד יחלו חיו: ורשי רשומה. קרעים
שהחורס חיו של אדם (ז) וזמן כך
הקליה נגמח על היד והרועה למטה:
מגופו לפיו כפחה מוחן שובעו וזיהת
כריח המחלל שאלל: פיהק. כאליייר
שארזה לישן לא שעמד משינה: ונתעטש.
שטרוד"ר כלעו ויש שורשים גיהק
שטרוד"ר כלעו ויש שורשים גיהק
שטרוד"ר כלעו ויש שורשים גיהק

באלחוח
נה איהו רב
שב

אסת. מ. י. י. י. י.
כע. י. י. י. י. י.
ע. י. י. י. י. י.
סכנדי. י. י. י. י. י.

כחנות. י. י. י. י.
מחנות. י. י. י. י.
כחנות. י. י. י. י.

מל. י. י. י. י.
מל. י. י. י. י.

הקושן. י. י. י. י.

חילין. י. י. י. י.
פירוש. י. י. י. י.
יגור. י. י. י. י.

קדוש. י. י. י. י.

מחיות. י. י. י. י.
חילין. י. י. י. י.

פירוש. י. י. י. י.
על דברי. י. י. י. י.
כלל.

והא חני רבי חייה מניח כבובע התח מראשוחו. והא חמור
איהא כבובע שלא כנגד ראשו כשרי כבריחא דלעיל נמי חני
התח מראשוחו ולא פריך מניה משום דמלין לפירושי שלא כנגד
ראשו ואומר (ו) הרב דא"כ מאי איריא כבובע אפילו שלא כבובע נמי
אלא ש"מ דמיררי אפילו כנגד ראשו
ומאי קשיא לישי דמיררי בשאורו
עמו דנעשה כלי בתוך כלי וליע:
שנים שהיו יאנים במטה. והיח
והלא רואה ערוה עמלו וי"ל
שינויה ראשו למון וא"כ והכי לנו
רואה את הערוה וי"ל דקסבר לנו
רואה את הערוה מותר אי נמי מונק
כנגדו כנגד לנו:

והתניא היה ישן במטה וכני
ביתו וכו'. פי' רש"י
אשורו כלל כיוו ולא נהירא חדא
דלא אשכחן אשורו דמקריא בני
כיוו ועוד לפירושו הוליל והא
קמי כלן כיוו דאכריחא דלעיל
קאי אכל מדקאמר וההניח משמע
דכריחא אחרת היא ואומר רש"י
יוסף דגריסיה היה ישן במטה ואשורו
ישנה כלו לא יחזיר פניו ויקרא ק"ש
היה עליו מפתח בני בניהם:
ומתמשש

לא כגופו מתיבי שנים שישנים במטה אחת זה מחזיר פניו וקורא וזה מחזיר
פניו וקורא וחניא אחרתי הישן במטה ובניו ובניו ביתו בצדו הרי זה
לא יקרא ק"ש אפי' היתה מליח מפסקת ביניהן ואם היו בניו ובני
ביתו קבנים מותר בשלמא לרב יוסף לא קשיא הא באשורו הא באר
אלא לשמואל אבר לך שמואל לרב יוסף מי יחא והתניא היה
ישן במטה (ו) ובניו ובניו ביתו כבמה לא יקרא אשורו לרב יוסף תנאי היא
מפסקת ביניהן אלא מאי אית לך למימר אשורו לרב יוסף תנאי היא
לדידי נמי תנאי היא: אמר מר זה מחזיר פניו וקורא ק"ש והא איכא
עגבות מסייע ליה לרב הונא דא"ר הונא עגבות אין בהם משום ערוה
לימא מסייע ליה לרב הונא דא"ר הונא יושבת וקוצה לה חלחה ערומה
מפני שיכולה לבסות פניה בקרקע אבל לא האיש תרגמה רב נחמן בר
יצחק כגון שהיו פניה פרוות בקרקע: אמר מר י"אם היו בניו ובניו
קבנים מותר ועד כמה אמר רב סמא הניוקת בת שלש שנים ויום אחד
והניוק בן ש' שנים ויום אחד איכא דאמר 'הניוקת בת י"א שנה ויום
אחד והניוק בן שנים עשרה שנה ויום אחד *אידי ואידי עד כדי שדרים
נכחו ושערך צמח א"ל רב כהנא לרב אשי התם אמר רבא אע"ג דחיובתא
דשמואל הלכתא כותיה דשמואל תמא מאי אמר ליה *אמי כולדה כהרא
מתא מתנינהו אלא היכא דאיתמר איתמר והיכא דלא איתמר לא
איתמר א"ל רב מרי לרב פפא שער יוצא כנגדו מהו קרא עליה שער
שער: א"ר יצחק מנה באשה ערוה למאי אילימא לאסתכלי בה והא
*א"ר שישא לבה פנה הכרוב תכשיטין שבוין עם תכשיטין שפניו לומר
לך ככל המסתכל באצבע קמנה של אשה כאילו מסתכל במקום הערוף *אלא
באשורו ולק"ש אמר רב חסדא שוק באשה ערוה ינאמר גלי שוק עברי
גדרות וכתוב 'תגל ערוותך וגם תראה חרפתך *אמר שמואל יקול באשה
י' ערוה שנא' *כי קולך ערב ומראך נאה אמר רב שישא יערוך באשה ערוה
*שערך כעדר העזים: אמר ר' הגינא אני ראיתי את רבי שתלה תפיליו
הלואים לך כנגד זה הגרלה תפיליו יהלו לו חיו *דורשי המורות אמרו חזון
ואיבעיה איבא לא שנא רצועה ולא שנא קציצה אמר וכי חלה רבי
בכיסתה חלה אי הכי מאי לבימרא מהו דתיכא תיבעי דהנה כספר חרדה
קמ"ל: ואמר ר' תנינא אני ראיתי את רבי שגיהק ופיהק ונתעמש ורק
וכבשמש

בכח קחה. פכחית. חב.
חילין. י. י. י. י.

רב נסים גאון
ססינא ליה ליה רבא
דאבר רבא
ענבה. חן כון פיסס
ערוה. חן אפילחא
פירוש. חן כ' דמס'
חלה בב' דבני עקרבא
(הלכה ה') היא אמרה
ענבת אין בהם משום
ערוה היא דאיתמר
לכמה אכל לחבים אפי'
כל רחמי אשור לחבים
תורה רחמי אשור לחבים
בפירוש. של אשה
כפסל. בבית הרחם
המסתכל בבית הרחם
כאילו בא עליה:
והאמר רב טוח לכה
הכשיתין שבתוך עם
הכשיתין שבתוך
כשרי. לא בב' שבת'
פ' בב' אשה (ז' יו')
ונקרא א' ק"ש והא
י' אלעו עליה לא רשמי
ש' רחמי טוחו זה רשמי
ש' בית הרחם אפילו
דבא אפי' כקרא לא
שפחה כיתה כוון כק'
מקום וזה הנה נבר
החבר

גליון הש"ס
תוס' ד"כ והכא ט' דלא חבנתן אשורו דמיררי בני ביהו. פי' כפחית דף ט' ע"כ ט"ס ד"כ וזה
ימחא. ופי' א"ר אריח נלקטין (במס' ר"מ):

הגרות הב"ח
(א) כבא טפי עדיף מניווי והיכא: (ב) שם היה יבן כמסך וכי עינו כלי' וחינה ובניו נתקח:
(ג) רש"י ד"ה כל לגבוריהו וכו' מניווי כיון שאל: (ד) ר"ה ואפילו אשורו עמו והוא מחזיר:
(ה) זה הנהל חפיליו שחפילין חיים של אדם. י"ב בזהק החלול דף מ"ד ואמר ריש ק"ש כל
המרת חפילין מלרין ימים כשלאמר להי' מליכס ימיו: (ו) חס' ד"כ וזה נמי וזהו ואלוהי ככר כענין יוסף דא"כ:

עך א מ"י ומנ עובי
ע"כ:

עך ב טויע אריח
פסוק (מס' ספ"ד י')

עך ג מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ד מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ה טויע ג
עך ו מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ז מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ח מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ט מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך י מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך י"א מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך י"ב מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך י"ג מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך י"ד מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך י"ה מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך י"ו מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך י"ז מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך י"ח מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך י"ט מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך כ מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך כ"א מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך כ"ב מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך כ"ג מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך כ"ד מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך כ"ה מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך כ"ו מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך כ"ז מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך כ"ח מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך כ"ט מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ל' מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ל"א מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ל"ב מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ל"ג מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ל"ד מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ל"ה מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ל"ו מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ל"ז מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ל"ח מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך ל"ט מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך מ' מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך מ"א מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך מ"ב מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

עך מ"ג מ"י מנ מלכות
ק"ש הלכה יח סמ

שיריון ליד אי חבל כלי ודאי השיב לבוש ואינו מוכח דנראה דבמגדל פתח ממים נמי מבני לוי וכל כגלים בכלל כספק, מיהו למשיב ריח ספיקא דירי לקולא איב כוליא ראשו חוץ לגלי מותר, מיהו נראה דוקא כילת ומגדל שכל גופו מחכסה בחיובן אבל שומד באמבטי שכולו פרום נגד השומד למטה אין זה עשוי כמין לבוש חף אם יסמוך על דופן אמבטי ויוליא ראשו חוץ לאמבטי, וזו דעת בעיני וייד סי ר וליק קוי כמי"ב בשם פמי"ג.

כ"ד כי חוץ בפלוחו על לוארו טו, אפי"ג דערותו מטובס מי"מ בעינין שידניק העליט צולארו דכחו שיש איסור בלבו חוזה אכ"ע כן יש איסור בעיניו רוחות אכ"ע ובלבו רוחה אכ"ע לא מהני טע שהוא לבוש חלוק המכסה לבו וערותו דמי"מ השיב לבו חוזה אכ"ע וכ"ע בעיניו אפי"ג דלויין כאלו רחי וכבטה של פין אסור דברי ב"ב לעולם אינו רוחה חלה כל שנגדחתו בלי כספק השיב רוחה וכ"ע בעין מלמד איסור של הבטה יש איסור פטורו כנגד בעין ומשמע דאפי"ג בעליה נגיפת בגופו ומכסה לבו וערותו השיב לבו רוחה, ורחי מיושב במים ללולים דאם לבו במים אסור אפי"ג דמיס השיב כיסוי דאפי"ג כיב אסור משום ערותו כנגד עיניו כמי"ב ברש"י"א ולב"ב חס לבו חוץ למים שחר וכמי"ב כרמי"א סי ע"ד סי"ב ומי"מ בלבו חוץ המים אסור אפי"ג דכמים נוגטים בצפרו וזכור ט"כ מים ללולים גריטי שברי גמים פטורים באמת חוץ בהם המום לבו רוחה אכ"ע אפי"ג דערותו ולבו חוץ המים וכן ביושב בעפר עד למטה מלבו שחר ואפי"ג כדון טחן דגם חלוק או מחכס יחי כמים פטורים ועפר ומי"מ כדון אמת דחלוק ומכסה הוה כמים ללולים, ונראה דדוקא בחלוק רחב דעשוי שיוצא מלבו בשרו ויחי כלב מגולה אסור אפי"ג בזמן שהחלוק מונח על כלב חלוק מחוקק השיב כחגורה, ואם חפד בגד על לבו נגד וערותו מטובס לא השיב לבו רוחה וכזמן שהחלוק על כל גופו לריק שידוק כנגד על לבו או למטה מלבו וכידוק השיב כספק וכן כדון במכסה שמכסה ראשו וגופו לריק כידוק על לוארו למי"ד לבו רוחה אכ"ע שחר ולדין לריק כידוק על לבו או למטה מלבו ומספיק ללבו ולעינים.

(ז) כ"ה כי ובלבד נוגע אסור, וביינו מלד עקבו שנגע בערוה ואפי"ג נוגע בערוה חדרו וכמי"ב בטו"ש"ע סי ע"ד סי"ה, מיהו זה שערותו נוגע בצפר חדרו חוץ זה בכלל דין עקבו נוגע בערוה באינו, אבל גם זה אסור ואפי"ג מאן דשרי עקבו נוגע בערוה מודה בערוה נוגעת בעקב של חדרו וכמי"ב סק"א.

וכתבו חו" דהא דאסור עקבו נוגע משום דגריינין אמת יגע בידיו ויש לפי מאין ספיקא לן נגיפת ידיו לאיסורא וחי המים דמחמת ומביא לידי כריכוז בלל הכא בעלל בעקב קיימיין ולא בעלל בערוה, וחי בנגע יוד בערוה חדרו ג"כ מערוד אימא אפי"ג נוגע בעקבו נמי.

יש לשי מלי איריא עקבו נוגע בערוה בלל עקבו נוגע בצפר חדרו למטה ממחניו אסור כדאימא סי ע"ג סי"א דקו"ל כרי"י לעיל כ"ד אי דלא שריין אלא באשחו, וי"ל דכ"ע באשחו או בערוה בני ביתו כקמי"ס, מיהו יש לשי בשנים במטה ונוגטין זכ"י ואחד בשר מעל טעם ואחד בשר מטה נוגע, י"ל דשניהם אסורים וי"ל דשניהם שחרים וי"ל דלמטה אסור ולמטה מותר וי"ל להיפוך, וחי נימא דה דלמטה מותר י"ל דעקבו נמי אינו בכלל למטה ממחניו [כיון דעקבו של אשכ ג"כ אינו בכלל ערוה במקום דכולים יתק] וכן שמשחק בזה במי"ב דכ"ה, ומי"מ בעקבו נוגע בערוה אסור. אח"כ ראינו במי"א סי ע"ד סק"ט החליט כן דה דבשרו שלמטה נוגע שחר אפי"ג נוגע בערוה חדרו חוץ הכרה בגמי לרי"ו ונוגע בערוה חדרו י"ל בבני ביתו כקמי"ס [פי" סק"א].

יש לשי בנגע בידו באשחו אי הוי כנוגע בערוה, ולפי דמשמע מדברי חת"י דביד חמיר טפי נראה דנוגע בידו באשחו אסור וכל כימי דדחאכ צב הוי ערוה כי"ב נוגע בידו, אפי"ג דנוגע בגופו קיל טפי דאפי"ג נוגע בעצמות שרי מי"מ ביד אסור, ואפשר דביד אסור אפי"ג חובק פניה וידי.

כ"ז במי"ב סי ע"ג סק"א דשני האשים פניהם זכ"י אסור אפי"ג אינם נוגטים וכי"ע אפי"ג ראשם חוץ לעליה וגם מגורים חגורם וגם

ערוהם או לגם מטובס שלא יבא לבו רוחה ערוה חדרו, ואינו מוכן מכ איסור יש בדבר בלל עקבו חוזה אה בערוה שחר וכ"ע ערוה רוחה ערוה מותר, ומי"מ ברש"י כ"ד אי די"ב ואפי"ג, שכתב דבלל הכוונה פנים איבא כריכוז גייטת פרוה ומצולר דכחורת פנים אינו חלה בשביל להחיר גייטת אבל בלא גייטת שרי בלא הכוונה פנים וכן מוכח מכה דפר"ך וכה איבא עצמות ומחלי קושי"א אימא סי"ג דאירוי דאינו נוגע בעצמות ומי"מ הכוונה פנים בני, חלה ודאי בלא גייטת אפי"ג הכוונה פנים רק כיסוי בלב, ואפי"ג באשחו, וכשי"ב בני האשים, ובמי"ב שם כחב שאין איסורו חלה בקירוב ובחי קירוב לא מלינו לו שיעור בגמי ואם אימא דין זה כו"ל בגמי לפרא, ומשי"ב בכ"מ פי"ג מהי ק"ש כ"ה בשם כ"י מנחם ג"כ יש לפרש משום נגיפת ערוה.

נראה דנוגע בידיו בחדרו למטה ממחניו מותר. אפי"ג ראינו דבר ר"י בהפ"ד, שכתב דשני ביתו קטנים מותרים אפי"ג נוגטים בערוה ז' ב"ב כ"י משא"כ בגדולים כ"י אסור כיון שאין כספק בערוה אפי"ג שאין נוגטין ולריינין להחיר פניהם, ומשמע לכאורה כדברי כמי"ב, ואמנם כל הדברים שם אינם מופשטים על אופנם שפסק שם כברייתא דפליגא אר"ב וי"פ חו"כ לא מהני הכוונה פנים ובחב שם דעצמות חוץ ככן משום ערוה חלה אס נוגע בערוה חדרו אסור דלא גרע משקנו משמע דרי"ל דאם עצמות נוגע בערוה אסור ואינו מוכן שברי עצמות בעצמות נמי אסור, וכן לפי סדר הדברים כו"ל לסיים דנגדולים אסור נגיפת בשר אפי"ג בחזרו פניהם שבו עיקר כדון המצולר בגמי, ואין יתכן שיכתוב דין שאין לו זכר בגמי וישמע עיקר כדון המצולר ולכן קשה ללמוד מזה ואל"י יש כלן ע"ס, וכשי"מ בסוגין מצולר כדאי"א דמשום נגיפת ערוה מצורכין הכוונה פנים.

(ז) נראה דכחו כקמי"ג דשריין אפי"ג נגיפת עצמות דיוו כאשחו ואסור נגיפת דיוו למשי"ב לעיל, ומיהו אפשר דדוקא למטה ממחניו.

כ"ד א' אלא באשחו ולק"ש, לכאורה כו"ל למימר חלה לעיני ק"ש ונראה דבשעה אחרת כל שמחלל אסור בק"ש אפי"ג מחלל באשכב קטנה והלכך לא משיל שיעור טעם חלה באשחו ולפי"ן מוכח כדעת כרי"י דלא אסור חלה במחלל חלה לא ברש"י דחי אסור אפי"ג ברש"י אי"ב גם באשח חדרו משיל שיעור טעם לעיני ק"ש וברש"י ואינו מחלל ולפי"ן פתוח מטעם באשחו אפי"ג מחלל שרי ומיהו אפשר לפרש כ"ל דאחר בגמי באשחו ר"ל אפי"ג באשחו ולעיני ק"ש וגם באשח חדרו יש נפקותא בבחי דיעה לעיני ק"ש ואפי"ג ברש"י בעלמא אסור, ומיהו רחי פתוח מטעם אפי"ג באשח חדרו שחר, ומיהו יש לומר דבמקום לנוע אסור דלוי רחי במקום לנוע בלא כסחללות, ולפי"ן כ"ל דאימא דרמי"א סי ע"ב סי"א באשח חדרו אפי"ג פתוח מטעם אסור ליבא מאן דפליג ב"ב דכיון דעבדו איסורא ודאי איבא ערדא והכ"ה כחב דלא קי"ל ככ"ג שבייח הכ"ה"מ ולבאמור ליבא מאן דפליג על זה והכ"ה פתוח כחב דמחלל אסור, חלה כחב דכ"ה ברש"י קיימיין חלה כיון דדין טעם אינו חלה במקום שדרך לביות מטובס כו"ל כל רחי כאלו בעצמות ואסור.

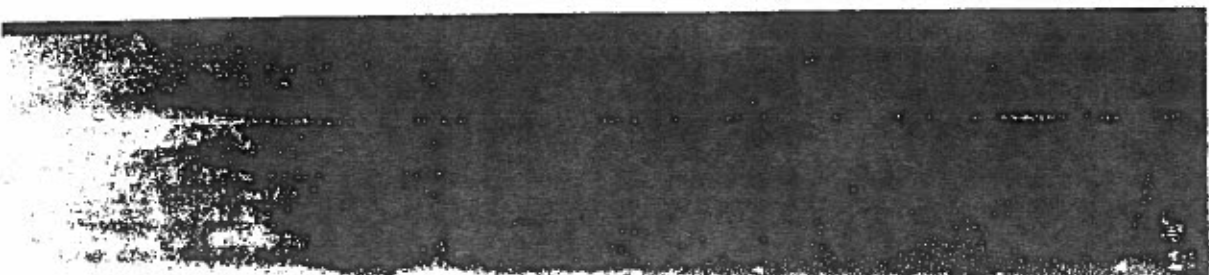
נראה דבשרו נוגע באשח חדרו אפי"ג למטה ממחניו אסור דברי שמינין מסוגין דכל רחי ונגיפת כמעטות אסור וכשם שרוצה טעם אסור כן נוגע בכל שבו אסור ואפי"ג דבאשחו נגיפת קיל מרא"י מי"מ באשח חדרו נוגע חמיר טפי.

שרי"ע סי ע"ב סי"ג כחב דערוה כנוגע ועלם עיניו מותר וכמי"ז ומי"א חלוק דלא מהני טעמת פניהם, ודעתם דליבא מאן דמחיר ב"ב, דמה שלמד כ"ב"י טעמת עינים מכחורת פנים לאו ילפוחא היא דכחורת פנים שאני דכוי בערוה לחוריו ועקבו רוחה אכ"ע מותר, ומכ שלמד מדברי ברש"י"א שכתב בתוליה ראשו חוץ למים ליבא משום עיניו רוחות אכ"ע שא"כ דמים השיב בספק חלה מקרי כנגד עיניו חלה אס רוחה אסור כמו פרוה בעששית ולמדנו לפי"ן דערוה בעששית מהני טעמת עינים או חרת כבטב בחוץ וכ"כ מהא דאמר חוץ בעליהו על לוארו למדנו דעינים רוחות אכ"ע אסור כמו לבו רוחה אכ"ע וכ"כ בלבו רוחה חדרו לא מהני כיסוי כלל בידיו כדאימא סי ע"ד סי"ב וכ"ה דלא מהני טעמת עינים דכ"י

יש לשי מלי איריא עקבו נוגע בערוה בלל עקבו נוגע בצפר חדרו למטה ממחניו אסור כדאימא סי ע"ג סי"א דקו"ל כרי"י לעיל כ"ד אי דלא שריין אלא באשחו, וי"ל דכ"ע באשחו או בערוה בני ביתו כקמי"ס, מיהו יש לשי בשנים במטה ונוגטין זכ"י ואחד בשר מעל טעם ואחד בשר מטה נוגע, י"ל דשניהם אסורים וי"ל דשניהם שחרים וי"ל דלמטה אסור ולמטה מותר וי"ל להיפוך, וחי נימא דה דלמטה מותר י"ל דעקבו נמי אינו בכלל למטה ממחניו [כיון דעקבו של אשכ ג"כ אינו בכלל ערוה במקום דכולים יתק] וכן שמשחק בזה במי"ב דכ"ה, ומי"מ בעקבו נוגע בערוה אסור. אח"כ ראינו במי"א סי ע"ד סק"ט החליט כן דה דבשרו שלמטה נוגע שחר אפי"ג נוגע בערוה חדרו חוץ הכרה בגמי לרי"ו ונוגע בערוה חדרו י"ל בבני ביתו כקמי"ס [פי" סק"א].

יש לשי בנגע בידו באשחו אי הוי כנוגע בערוה, ולפי דמשמע מדברי חת"י דביד חמיר טפי נראה דנוגע בידו באשחו אסור וכל כימי דדחאכ צב הוי ערוה כי"ב נוגע בידו, אפי"ג דנוגע בגופו קיל טפי דאפי"ג נוגע בעצמות שרי מי"מ ביד אסור, ואפשר דביד אסור אפי"ג חובק פניה וידי.

כ"ז במי"ב סי ע"ג סק"א דשני האשים פניהם זכ"י אסור אפי"ג אינם נוגטים וכי"ע אפי"ג ראשם חוץ לעליה וגם מגורים חגורם וגם

האיסורין מפני פ"ג. אבל במה שמתאוו לאשה זו דוקא שהיא ערוה עליו והיה אסור לו להתאוו לה הוא תאוה לעבור איסור וכ"ש למה שמשמע בגמי שיש לחלות שרק מחמת שהוא איסור ומים גנובים נהאיה כ"כ עד לחלות למות מזה הוי זה גופיה חלול השם שאף בצנעא הוא בג"ע בדין חיוב קדוש השם למות ולא לעבור. והרמב"ן לא ניחא לו לחלק כיון דאפשר גם בג"ע שנודמן שנתאוה לאשה זו לא מצד האיסור כמו באכילה.

עכ"פ ממה שאסור להתרפאות ליכא ראייה שגם יהרג באנסו אותו להסתכל בערומה. וגם לבד זה הא כשאינו מתכוין ליהנות מההסתכלות גם האיסור קיל טובא שהא בלא דרך תאוה אף בגניעה וחבוק ונשוק ליכא הלא ואינו לוקה כמפורש בש"ך סימן קנ"ו ס"ק י"א ומשמע לו כן גם מן הרמב"ם כ"ש שבהסתכלות שלא בדרך תאוה שהוקלש האיסור וממילא אף כשיעשה מזה קצת תאוה ודאי קיל ממסתכל לכוונת ליהנות ממנה כהא דררצה להתרפאות בזה שימלא תאוה בהסתכלות וא"כ אין למילף מזה שאסור להתרפאות בהסתכלות לכוונת הנאה ממנה שיהיה מחייב ליהרג כשמשתכלל שלא לכוונת הנאה אף שיוגרם מזה קצת הנאה שהוא איסור קלוש.

ועוד שהסתכלות שיהיה שייך לאיסור ג"ע הוא רק כעובדא דהתם שהאשה באה או שהובאה לזה שיסתכל בערמומיתה אבל מה שהוא הולך למקום שנשים נמצאות מגולות בבשרן אין זה שייך לג"ע אלא שהוא איסור אחר דמביא לידי הרהור ועובר על ונשמרת מכל דבר שהוא איסור הרהור שיש לחוש שיבא מזה להוצאת זרע לבטלה וגם לפעמים בא תיכף להוצאת זרע. והטעם דבקרא שילפינן משם איסור לשאר דברים לבד ביאה להרמב"ם שהוא מדאורייתא נאמר לא תקרבו שהוא לאו על גניעה דרך תאוה בקירוב בשר כדכתב הרמב"ם כ"פ כ"א מא"י כל הבא על העריות דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה אבל הם זכלות ליכא בלאו זה אלא הוא איסור אחר דנקט הרמב"ם בה"ב וליכא ע"ז מלקות אלא מכת מרדות. ואף שלא הזכיר טעם האיסור בכאן הזכיר זה שם בהכ"א באיסור להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות על הכביסה ובאיסור להסתכל בכגדי צמר של אשה שהוא מכירה שהוא שלא יבוא לידי הרהור. והוא כדכתבתי שאיסור הסתכלות אף כשהיא מגולה ממקום שדרך לכסותן כמו בעומדות על הכביסה הוא משום שלא יבא לידי הרהור. וא"כ אין בזה שייכות לאיסורים דג"ע. אך אפשר אולי לומר שהאיסור

זה לענין הנאת עצמו. שמתיר בעה"מ אף בג"ע כשמאנסין אותו לעבור ש"מ להנאתו להתרפאות מתאוה אסור גם הוא בג"ע. אף שבשאר עבירות כמו שמתאוה לאכול הנבלה או לאכול ביו"כ מותר כדביאר בהגהות הב"ח שם שיז"ת כ"ל המאור עיי"ש. והוא מהר"ן פסחים דף כ"ה. וחלוק זה אפשר הוא גם בתעמוד לפניו ערומה שלהתנפאות מתאוה ליהנות בהסתכלותו בערמומיתה אסור אף שאינו איסור ממש אבל ליהרג כשמאנסין אותו להסתכל בערומה כיון שאינו איסור ממש בלא גניעה אפשר דאינו מחייב ליהרג. ואף הרמב"ן שאינו מחלק בין להתרפאות מתאוה להעבירה ובין להנצל מהריגת המאנס להנאת עצמו הוא רק לענין עצם הדין שסובר בעה"מ אין חלוק בין שאר עבירות לג"ע באונסין להנאת עצמן והוא משום דסובר דהוטרם בג' עבירות אלו שגם בצנעא יהרג ולא יעבור הוא משום דבדיהוה איכא דין קדוש השם אף בצנעא. וכשמאנסין להנאת עצמן ולא להעביר על דת ליכא בזה משום קדוש השם ולכן הקשה דא"כ גם כשהתאוה ליהנות מהערוה יהיה מותר להתרפא כמו שמוטר לאכול נבלה ובי"ב כשמתאוה כשהוא פ"ג. אלוט דג' עבירות אלו שז"ף בצנעא ימות ונהרג הוא מצד חומר עבירות אלו ומטעם זה אין מתרפאין לכן יש לו גם ליהרג אף שהוא מאנסו להנאתו שאין בזה משום קדוש השם מצד חומר האיסור. אבל לענין מה שאמרו ימות ולא יתרפא אף רק בעמידתה לפניו ערומה שאינו איסור ממש גם הרמב"ן אפשר יחלק שהוא רק להתרפאות מתאוה להעבירה אסור אף בזה ולא במאנסין אותו להסתכל שלא יתחייב ליהרג ע"ז שהרי הוא חלוק דמסתבר ולמה יפלוג הרמב"ן על סברא זו.

וטעם בעה"מ שאף לענין היתר דלהנאת עצמן מחלק דלהתרפאות מתאוה ליהנות ממנה שאני ואסור. נראה דכיון שבג' עבירות אלו יש ענין קדוש השם גם בצנעא ממילא מה שמתאוה ליהנות דוקא מאשה זו שהיא בעבירה דג"ע לו הוא חלול השם דמחייב למות ולא לעבור. ול"ד לתאוה לאכול הנבלה או ביו"כ שאף בפרהסיא מותר לו לאכול אף שבפרהסיא גם בכל עבירות יעבור ואל יהרג אלמא דהתאוה לאכול איסור אין בזה ענין חלול השם. הוא משום דהתאוה לאכול הנבלה אינו משום דהיא נבלה אלא משום דהיא בשר שהריחה ואם היה הבשר כשר היה ג"כ מתאוה לו בזה שהריחה וכ"ש ביו"כ שליכא היתר כלל ואם היה בחול היה נמי מתאוה לאכול ונמצא שלא היתה תאוה לעבור איסורין לכן אף בפרהסיא הוא ככל חולה שנדחו כל

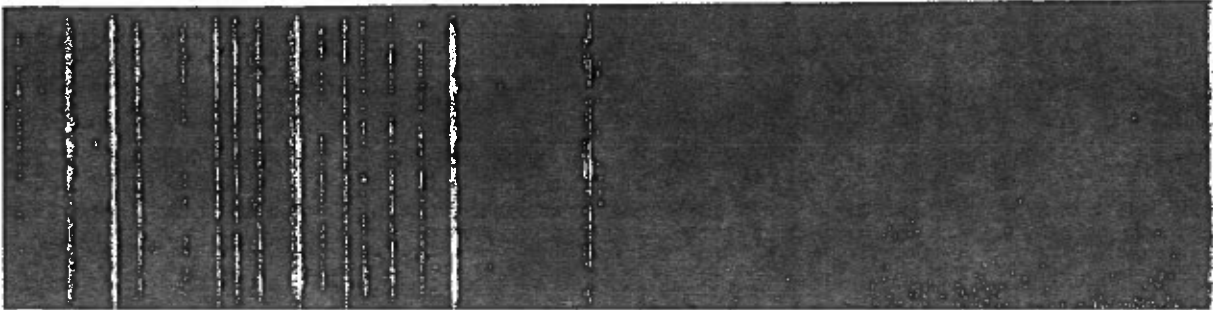
אגרות   אבן העזר   משה   קמא

לכסות שאירי בלא מתכוין ליהנות. דבמתכוין הא אסור אפילו במקומות המגולין. ובדין זה ליכא מכת מרדות. ואף שאיסור דתריוהו הוא משום ונשמרת שלא יבא לידי הרהור. מ"מ יש חלוק ביניהם לענין מכת מרדות משום דלא מצוי כ"כ שיבוא לידי הרהור בלא מתכוין ליהנות לכן סובר הרמב"ם מסברא דאין באיסור זה מכת מרדות. וכן לא כתב בה"כ באיזור הסתכלות בבהמה וחיה ועוף בשעה שמדקקין זכר לנקבה שאיכא מכת מרדות משום דג"כ הוא שלא ליהנות לכן לא מצוי כ"כ שיבא לידי הרהור וליכא מכת מרדות. וגם נראה דהרמב"ם למד זה מגמ' דסנהדרין דף כ"ז בחשוד על העריות שא"ר ששת ארבעין בכתפיה שרשיי ותוסי פירשו שאירי בחשוד לעבור איסור זנות ממש אבל לא היתה התראה או גם בלא עדים והמלקות הוא משום לא טובה השמועה. אבל הרמב"ם לא נראה לו פירוש זה דסובר דלכ"ע פסול כשבא על הערוה כדסבירי כן בראש ובעה"מ. וגם לא יפרש שהוא בעבר על חבוק ונשוק כדמפרש לדידיה הכ"מ דהא מאותו הטעם עצמו דלא ניחא לפרש בבא על הערוה משום דאין לחלק בהעבירות שפוסלין בין עריות דיצרו תוקפו לשאר עבירות כדכתב הרא"ש דדחוק הוא לחלק ובבעה"מ כתב דבכועל את הערוה אפי' ר"ג מודה דהא רע לשמים ורע לבריות הוא. וברור שאין כוונתו רע לבריות כפשוטו שהרי פוסל אף בבא על הערוה מראונה הטוב אלא כוונתו דיש לזה דין רע לבריות דהוא עד דחמס כדמצינו באוכל נבלות לתיאבון שאף לרבא פסול כדפרש"י בדף כ"ז דכיון דמשום ממון קעביד דהא. שיכחא בוול טני מדהיתרא הו"ל כרשע דחמס. וה"ה כשגם הנבלה ביוקר אבל לא היה שם בקרוב כשר כשר דהא לא מחלק לרבא לומר שמכשיר אף באוכל נבלות לתיאבון אם הוא תיאבון אחר שלא בשביל הוול דממון אלא משמע דכל תאוה דינו כעובר בשביל תאוה הממון שהרי בשביל תאוה הוינן חשוד לעבור עבירה ולכן חשוד נמי לתאות ממון למישקל שוחדא ואסורני שיקרא. וא"כ גם בעובר בשביל תאות זנות נמי הוא כרשע דחמס והוי ממילא דינו כרע לבריות אף שבעל ברצונה כיון דזוהינן דעובר בשביל תאוה על איסורין והוה כוונה בעה"מ ברע לבריות שכתב ולא נראה לו לחלק בסברא בעלמא דיצרו תוקפו יותר בעריות להכשיר בפסול דאורייתא. ואם כן להרמב"ם שגם חבוק ונשוק הוא לאו שלוקין עליה מדאורייתא שהוה הרשע שפסלה תורה לעדות כמפורש ברמב"ם פ"י מעדות ה"ב. נמי אין לחלק מצד יצרו תוקפו משאר עבירות כיון שעכ"פ נקרא רשע בתורה ככל מחוייבי

דה"ב הוא ג"כ איסור קריבה אבל בלא נגיעה הוא רק מדרבנן. ועיין בהגמ"י אות א' שהביא מאדר"ג שדריש מלא תקרב גם שלא ידבר עמה דברים בטלים והוא אסמכתא אבל כיון שסמך להא דלא תקרב אלמא דהוא מדרבנן מאיסורי קריבה ואם כן גם הסתכלות הוא מאיסורי קריבה מדרבנן אף שאינו נוגע בה כמו הדבור. אבל איסור זה הוא רק בכונה ליהנות מזה ולכן כתב אפילו באצבע קטנה שהוא ממקום שהדרך להיות מגולה דכיון שנתכוין ליהנות אין לחלק בין מקום שצריך להיות מגולה למקום שדרכן לכסות. ובהכ"א איירי בלא כוונה ליהנות מ"מ אסור להסתכל במקום שדרכן להיות מכוסה אף שאין בזה ענין קריבה מחשש שלא יבא לידי הרהור. וכן איסור להסתכל בבגדי צבעונין אין שייך קריבה רק שאסור מצד הרהור. ואיכא לפ"ז בהסתכלות במקומות שדרכן לכסות בכונה ליהנות ב' איסורין אחד מצד קריבות ואחד מצד הרהור. ובמקומות שדרכן לגלות במכוין ליהנות רק איסור קריבה. ובלא כוונה ליהנות יהיה אסור רק במקום שדרכן לכסות ורק מצד חשש הרהור. וכן משמע לכאורה מהרמב"ם. אבל הא בע"ז דף כ' דריש מונשמרת מכל דבר רע הא דאסור להסתכל בנשים שהוא איסור מצד הרהור. ואם הוא כפשטות הלשון שאף במקומות המגולין איירי ונוקים בכונה ליהנות דרך בזה אסרי רמב"ם וש"ע והא דמקשה על רשב"ג ולא תירץ רשב"ג לא נתכוין ליהנות הוא משום דכיון שהתפעל רשב"ג מיופיה עד שאמר עליה מה רבו מעשיך ה' נחשב זה הנאה כדכתבתי בספרי אגרות משה סימן מ' באו"ח עיי"ש. הרי להרמב"ם למה שמשמע הוא מצד איסור קריבה ולא מצד איסור ונשמרת. ואם נוקים שאירי הבריותא במקומות שדרכן לכסות ובלא כוונה ליהנות שאסור רק משום הרהור יקשה מה הוקשה לו על רשב"ג יתיר דהיה במקומות שדרכן להיות מגולות ואף שנימא שנחשב בהא דרשב"ג כנהנה כדכתבתי לא הו"ל להקשות מבריותא זו דהאיסור הוא משום הרהור שהוא רק במקומות שדרכן לכסות ולכן צריך לומר דבכל הסתכלות ליכא איסור קריבה אלא איסור ונשמרת מצד איסור הרהור. בין במכוין ליהנות שאסור אף במקומות המגולין. בין במקומות שדרכן לכסות שאסור בכל אופן אף בלא מתכוין ליהנות. דאיסור קריבה הוא רק בנגיעה. ומה שחלק הרמב"ם בשתי הלכות הוא משום דיש חלוק ביניהם לענין מכת מרדות שסובר הרמב"ם שהוא רק בנתכוין ליהנות שדין זה נקט בה"ב והוא אף במקומות הגוליים ובהכ"א נקט הדין שאסור להסתכל בשעה שהו עומדות על הכביסה שהוא במקומות שדרכן

שאינו במקום סכנה אלא שיסבול מזה יסורין ער
 שיתרפא. ואף זה משמע שאין הלכה כמותו שלא
 גביאוו הרמב"ם והשיע ומותר להוציא הקרן אף
 שלא במקום סכנה ואף בגרם לזה. (וכונת הריעב"ץ
 הוא שצריך למסור עצמו בהשתדלות גדולה על כך
 ואף שהוא דוחק מוכרחין לפרש כך ולכן לא כתב
 להמית עצמו כדכתב תחלה ולא לשון למסור נפשו
 אלא כתב למסור עצמו שהוא רק להשתדלות גדולה
 על זה). וכיון שנתבאר שאף להוצאת זרע ממש ליכא
 דין יהרג ואל יעבור כ"ש לאיסור הרהור מונשמרת
 שהוא כרי שלא יבוא להוצאת זרע שליכא דין דיהרג
 ואל יעבור. וממילא למה שנתבאר שאף בהביא עצמו
 במויד לידי זה שיוציא לבטלה ליכא דין דיהרג
 יקשה לכאורה. עובדא דהעלה לבו טינא שאסרו לעמוד
 לפני ערומה והוא בא"א מדינא כדיוק בעה"מ. דאף
 שהוא להתרפאות ממה שנחלה מתאווה היה להו להתיר
 כיון שאין לזה דין ג"ע אלא שהוא כשאר איסורין
 כמו שלא הי"ל ליהרג במאנסין אותו כקושית
 הרמב"ן על בעה"מ לשיטתו ולמה שנתבאר דאין לזה
 דין ג"ע יקשה אף להרמב"ן ואין שייך חלוק
 להתרפאות מליהרג שכתב הר"ן והב"ח. ולכן צ"ל
 דלהביא אצלו האשה ערומה שיתכל בערומותיה
 הוא שייך לג"ע. אף שלא יעשה יותר מהסתכלות דהרי
 כן עושין מגלי עריות להכנת מעשה הונות שלהם והוא
 ג"כ מדברים המעמיקים בומה ואפשר שבאופן
 כזה שהוא מעשה הכנה משניהם למעשה הונות אף
 שהחליטו שלא יעשו מעשה הונות ממש אלא רק
 מעשה הכנה להסתכלות להגדיל תאותם ולא יותר
 יהיה אף בהסתכלות הלאו דלא תקרבו אף בלא
 נגיעה כיון שאין לך דבר מכיא לידי גילוי ערוה
 יותר מזה. ויותר מסתבר שעכ"פ בלא נגיעה אינו
 בלשון לא תקרבו שבקרא. אבל עכ"פ מעשה זמה
 ודאי הו' שזהו ההכנה שלהם והו' זה מאבירייהו.
 ולכן ודאי שאין שייך לומר שלעשות הכנה לעבירה
 הוא מעשה המתיר מדאורייתא דיש רק לומר שעדיין
 לא עברו על האיסור אבל לא שעשו מעשה היתר.
 וברור דכשיעשה האיסור יענש בד"ש גם על ההכנות
 שעשה לזה אף כשלא יאסרו רבנן כמו שיש שכר
 גם על ההכנות לקיום מצוה אך כשלא יעשה האיסור
 מאיזה מניעה אף שלא מצד תשובה אולי לא יענש
 דיהיה רק כמו מחשבה רעה שלא נחשבה כמעשה
 כדאייתא בספ"ק דקידושין ולכן יש להחשיב הכנות
 למעשה עבירה שעושה מעשה עבירה מדאורייתא
 אף שעדיין לא עבר בלאו ממש. לכן אמרו חכמים
 שאסרו לו להתרפאות מזה כמו מן העבירה עצמה.
 ואם היה שייך במאנסין אותו ג"כ שיהיה ההסתכלות

מלקות שגם עליו נאמר והיה אם בן הכות הרשע.
 ולכן פי' הכ"מ להרמב"ם צ"ג שאין מקום לחלק
 להרמב"ם בין בא על הערוה לחבוק וגשוק לענין
 עדות. ולכן מפרש הרמב"ם ארבעין בכתסיה שהוא
 מכת מרדות כדפירשו הם אבל לא מצד לא טובה
 השמועה שבשביל זה לא מסתבר לו שיפסל לעדות
 אף לר' ששת וכ"ש שלא היה מקשה על ר"נ מזה
 כיון שאפשר לא עשה כלום אף שרגיל וגם בהם
 אלא שאיירי בראינו דברים האלו שחושב הרמב"ם
 שהוא מסתכל בנשים ככוננה ליהנות מזה והוא קורץ
 בידי ורומז בעיניו להן להנאתו שפי' איכא מכת
 מרדות על דבר שעשה ממש ולכן סובר ר' ששת
 שנפסל מדרבנן לעדות כעל כל איסור מדרבנן
 שחייבין מכת מרדות שנפסלין מדרבנן כדאי' ברמב"ם
 שם ה"ג. ור"נ מחלק בססול דרבנן מצד הטברא
 דיצרו תוקפו דכפסול דרבנן שייך לסמוך על זברא
 זו וכיון שהמכת מרדות מצינו רק בחשוד על זעריות
 ששייך רק בנתכוין ליהנות מהעריות בדברים שעשה
 אמרינן דהוא דוקא. ולא כשהי' בלא מתכוין ליהנות
 כהא דמסתכל בשעה שעומדות על הכניסה ומסתכל
 בבגדי צמר שאיירי בהכ"א. אף שהוא ג"כ אסור
 מטעם אותו האיסור עצמו. סיבר הרמב"ם שליכא
 בזה מכת מרדות ואף לר' ששת יהיה כשר לעדות.
 ע"כ איסור הסתכלות הוא מצד גושמרת שלא
 יבוא לידי הרהור אף במקומות שדוכן לכסות וכן
 משמע משיע אה"ע סימן כ"א שכחב שני הדינים
 שבשתי ההלכות בדין אחד בסעיף א'. וכיון שהוא
 דין הרהור מקרא דונשמרת אינם בכלל דין ג"ע
 שיהיה בהם דין יהרג ואל יעבור. דאף בשביל הוצאת
 זרע ממש לא מצינו דיהיה בדין יהרג ולא יעבור
 ובפירוש איתא בסדור ריעב"ץ בחלק מלון מדור
 ד' סעיף י"ב דאם א"א לו להחויק הזרע אם לא
 יכניס עצמו בסכנה אינו מחוייב ולא רשאי להמית
 עצמו בשביל כך. ואף מה שמסיק אכן העושה במויד
 ודאי צריך למסור עצמו על כך ועליו א"ר טרפון
 בנדה דף י"ג מוטב תבקע כרסו. איי לפרש כפשוטו
 שצריך למסור נפשו דמ"ש משבת וכי האיסורין שאף
 אם במויד הביא עצמו שיהיה בסכנה בלא חלול שבה
 ועבירת שאר איסורין מחללין עליו שבת ועובר
 האיסורין ואין חלוק לדינא אם באונס - בא לזה או
 במויד שעכ"פ כיון שעתה הוא מסוכן יש לו דין
 היתר דפי"ג אף שודאי יענש ע"ז בד"ש על שהביא
 עצמו לזה. וכן הוא גם בהוצאת זרע דכיון שהוא
 ככל עבירות שיעבור ואל יהרג הוא גם לענין הביא
 עצמו במויד להוצאת זרע שאינו רשאי להמית עצמו
 אף שיענש בד"ש ור"ט שאמר תבקע כרסו פשוט

אגרות

אורח חיים

משה

כה

השמועה למדנו שהזוגה האמורה בתורה היא כל שאינה כת ישראל שהוא אף בלא נבעלה עדיין בריש פיי"ח מאי"ב, וכן כתב הבי"ש סימן ר' ס"ק ט"ו לרמב"ם עכ"ל שלא נחתה היא זונה ולוקין להכתו הבא עליה מן התורה וזוהו איירי רישא דהרמב"ם וש"ע ובה"ג ברמב"ם וסיפא דהסעיף בש"ע כתבו שגם בגיורת ומשחררת היא זונה אף שודאי לא נבעלו דנתגיירו ונשתחררו פחותות מבנות שלש, ומתריך בזה קושית הח"מ בסק"ט על מה שכפלו הדברים דהא הוא דלא כתוסי ושאר פוסקים שמחלקי בלא נבעלה בין נכרית לגיורת עיי"ש.

ומוכרחין לומר להרמב"ם דאף שסובר דעל בעילה בלא קידושין אינו לוקה כהן על זונה בפיי"ח מאי"ב ה"ב, מ"מ בנכרית כיון שלא תפסי בה קידושין לוקה על הבעילה, ומפורש ברמב"ם חלוק זה פיי"ב מאי"ב ה"ג, שכתב אבל כהן על הנכרית לוקה מן התורה משום זונה ובעילה לבד לוקה שהרי אינה בת קידושין. אבל הא תמוה מנא ליה לרבא דבר כזה שיתחייב על זונה נכרית אף שכה"ג בזוגה ישראלית סטור. וצריך לומר דהרמב"ם מפרש הא דאמר רבא תמורה כ"ט ע"ב וכתו הבא על הנכרית לוקה משום זונה מ"ט ילפי מהדדי מה זונה ישראלית בלאו אף זונה נכרית בלאו, דלא כפרש"י שהוא במה מצינו דאו אדרבה היה לן למילף להרמב"ם דלא ילקה דמה זונה ישראלית אין לוקה עליה אלא כשבעל אחר קידושין שכיון שליכא בנכרית קידושין אין לו ללקות עליה, אלא שסובר דהוא בג"ש, דכיון שבקרא דאתנן זונה נאמר שם זונה גם על נכרית מריבוי הקרא דכתיב תועבה וילפינן ג"ש מוונה דכתיב בלאו דישראלית זונה לכהן, שלכן ילפינן בהכרח אף ללקות על הבעילה דנכרית אף שאין לוקה כהאי גזונא בזונה ישראלית.

ואף שלוי דריש מתועבה לאסור אתנן דאשתו גדה שאינה זונה, וא"כ גם לאביי ולרבא דדרשי תועבה לאתנן דנכרית נימא נמי דלא קאי זונה דבקרא דאתנן על נכרית וליכא ג"ש, נראה דהוא רק ללוי דקרא דזונה קאי למעט כשהאשה נתנה אתנן להבועל שלא נאסר משום אתנן, אבל לרב דאביי ורבא סברי כוותיה שידעינן דלא נאסר באתנן מה שנתנה האשה להבועל מעצם פירוש תיבת אתנן מוכר לדבר מקרא דיתזקאל שלא נקרא זה בלשון אתנן, מפרשין הקרא דתועבה שהוא ריבוי שגם אתנן נכרית הוא בכלל איסור זונה שבקרא, ונמצא שנכרית נקראת בקרא זה זונה, ושייך למילף ג"ש מוונה ישראלית דנאמר בלאו לכהן.

אבל עדיין יקשה דכיון שקרא דזונה קאי על כל עניני זונה גם דישראלית, אף שנימא דעכ"פ שייך להחשיב ג"ש מכאן שגם נכרית היא בכלל לשון זונה, הוי עכ"פ ג"ש שאינו מופנה דלמדיו ומשיבין וא"כ אין לך פירכא גדולה מוון שבזונה הוא דוקא אחר

שקדש, ובנכרית הוא ביאה בלא קידושין. וצריך לומר דזונה דבני אתנן הוא קרא מותר, דאם היה כתוב תועבה לבד נמי הוי יודעין דאסור אתנן של כל אלו דלא תפסי בהו קידושין דכתיב בהו תועבה שהו חיי"כ ונכרית, ואף שהוצרך זונה לכדרכ שדריש למעט אתנן אשתו גדה שאף שהיא תועבה מ"מ אין האתנן שלה אסור משום שאינה זונה, סובר הרמב"ם דרבי שאמר אין אתנן אסור אלא כל אתנן הבאות לו בעבירה אבל אתנן אשתו גדה ושנתן לה שכר להפקעתה ושנתנה לו באתננו מותרין, הו כולוהו ג' דברים רק ממשמעות לשון אתנן לבד בלא קראי אחרינן, כמו שלהיתר נתן לה שכר להפקעתה אינו ממיעוט קרא אלא מסברא בעלמא שאין זה שייך לשידוש תיבת אתנן דהא לא הובא קרא ע"ז, וכן לא מצריך קרא לנתנה היא לו באתננו, אלא הוא מקרא דאתנן גופו שהביא זכר לדבר מה שהיא גילוי מלתא בעלמא, דלא שייך לשון אתנן על מה שהיא נותנת להבועל, דגילוי מלתא ילפינן גם מדברי קבלה כדאיתא בריש ב"ק, כמו כן מה שאמר רב דאתנן אשתו מותר נמי הוא מסברא דלא שייך לשון אתנן כשנתן לאשתו אף בשעה שאסורה עליו כיון דמותרת לו לאחר זמן, ואף שרב נמי סבר לה כדרכי לענין הלמוד דנתנה לו באתננו מותר, ומ"מ מצריך קרא דזונה להתיר אתנן דאשתו גדה, רבא פליג עליו בזה וסובר שרבי על כולוהו לא מצריך קרא כפשוטו לשון רבי, ויותר מסתבר שבדברי רבי גם רב מודה שסובר שלא מצריך קרא לאשתו גדה אבל רב פליג על רבי בזה ומצריך קרא שרב תנא הוא ופליג, ורבא סובר כרבי, ונמצא שמה שנקט בדין האתנן זונה הוא קרא מותר לג"ש לזונה ישראלית דנאמר לאסור לכהן בלאו וללקות עליה אף שבכה"ג בזונה ישראלית לא לקי, דכיון שהוא מוענה אין משיבין.

וקושית התוס' ממה שב"ד של חשמונאי גזרו בבא על הנכרית משום נשג"ז, מפורש ברמב"ם פיי"ב ה"ב דעל כועל ישראל גזרו להלקות משום נשג"ז, ואולי כוונתו משום לאו דקדשה דהא אף שסובר דבועל פנויה לוקה משום קדשה ליכא איסור זה בבועל נכרית כמפורש במ"מ פ"א מאישות ה"ד, ובאו ב"ד של חשמונאי וגזרו שיתחייב הישראל הבועל נכרית גם משום קדשה וקרו לה בלשון בני"א זונה, ולא קשה עליו כלום והתוס' שלא סברי דאיכא לאו דקדשה בביאת פנויה, לכן פירשו דקאי לכהן שיבעול נכרית דילקה מגזירתם גם משום זונה, ורבא מודה דבלא נבעלה ליכא בנכרית איסור זונה אלא בגיורת, ובתמורה שם ד"ה ורבא תירצו סובר כמ"מ משום נשג"א אף ששני התירוצים דחוקים.

עכ"ס להרמב"ם דאיכא לאו לכהן בנכרית הרי מפורש דאסור לשמוע קול זמר דהייבוי לאוין ברמב"ם ובש"ע שגם היא מהם, אבל כתב דאף לישראל אסור

עכ"פ לדינא אסור לשמוע זמר אשה נכרית בין כהן בין ישראל כדאיתא בפמ"ג ובמ"ב. אבל לשמוע קול זמר דבת גר תושב לישראל בזמן שהיה נוהג דין גר תושב לכאורה אין לאסור, דהרמב"ם בפ"ב מא"ב ה"ה כתב שאין קנאין פוגעין בו, ומסתבר שגם הנכרית דדברי קבלה ליכא דהא כתיב בהא קרא דמחייב כרת ובעל בת אל נכר שג"כ ליכא זה נכח גר תושב שאינו עובד ע"ו, אבל לכהן יהיה אסור דכיון שעכ"פ אינה בת ישראל היא בדין וונה לחייב בלאו ומלקות לכהן הבא עליה, אבל לא שייך זה בזמננו דאין גר תושב נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג כדפסק הרמב"ם בפ"ד מא"ב ה"ה. ודאיית כתר"ה מהגמ' ברכות דף ל"א דליף ר' המנונא מהנה שצריך להתפלל בלחש דמותר לשמוע קול דבור דאש"כ דאלי לא השמיעה קולה כרי שלא ישמע עלי הכהן קול דבורה ראייה נכונה היא לכאורה, אף שעל דבור פשוט מסתבר שלא שייך לדון כלל דהא בקראי איכא כמה מעשים שדברו אנשים צדיקים עם נשים וגם בתורה איד שבאו בנות צלפחד לטעון בעצמן אצל משה ואלעזר הנשיאים, והגידון הוא רק לאשה שקול דבורה בעצמ' הוא קול נעים כהא דיעל בקולה במגילה דף ט"ו שמ"מ מותר לשמוע שא"כ אפשר ליכא ראייה דמדדבר אליה עלי היא השיבה משמע שהיה קול דבורה כסתם נשים ומ"מ התפללה בלחש איכא ראייה שהוא מצד שכן הוא דין התפלה להתפלל בלחש, אבל מ"מ ראייה היא דהא אפשר שהתפללה בלחש מחמת שהיה קולה נעים, אבל עלי סמך על רוב נשים שדבורן הוא קול פשוט בלא נעימות ומה שהשיבה היה מפני ההכרח כרי לסלק החשד מעליה כדיליף ר"א בכרכות דף ל"א מכאן לנחשד דבור שאין בו שצריך להודיע, ומה שדברה לעלי אחר שחיתטת הפר היה כרי להציל את שמואל מעונשו של עלי כדאיתא שם שלכן ראייה שאף כשיש לאשה קול דבור נעים אין בזה איסור מלשמוע.

משה פיינשטיין

סימן טז

אם מותר להפסיק בתפילה כדי להכריז לצורך תפילת אחרים, ודינים שונים בהלכות שבת

בכה"י כ"ד מנ"א תשל"ג.
 מע"כ ידידי חביבי הרה"ג אפרים גרינבלאט שליט"א שלום וברכה.
 הגה' בהא שנחפסק כתר"ה במקום שמותר להפסיק לצורך תפלה אם הוא דוקא לצורך תפלת עצמו או גם לצורך תפלת אחרים מותר, הגה פשוט שהכרות

לשמוע קול זמר מאחר דבפרהסיא איכא דין החמור דקנאים סוגעים בו להרגו, ובצנעא איכא כרת דדברי קבלה לכן יש להחמיר. וזהו מש"כ המ"ב בין כהן בין ישראל. ואיתא זה בפמ"ג במשב"ז סק"ב בכלל דמלתא שכתב וקול פנויה נכרית לכהן ודאי אסור לשמוע ואפילו ישראל בפרהסיא יש בו מיתת וזרת מדי"ם ובכלל עריות קרי לה. אך לא ביאר שמה שכתב דלכהן ודאי אסור הוא משום שהלכה כרבא דאיכא לאו חזיב מלקות לכהן הבא על הנכרית משום הפשיטות לדינא, אף שיש להתאריך בזה טובא מפני הרבה הדברים המוקשים על הרמב"ם לשיטתו כדכתבתי. וגם לא כתב שהתוס' חולקים וסוברים דבלא גבעלה אף לכהן ליכא לאו וליכא הנדאי לכהן יותר מלישראל כי אין דרכו של הפמ"ג להתאריך.

ולמה שבארתי דזונה שנאמר בקרא דאתנן הוא מיותר להג"ש להרמב"ם דאלי"כ לא היה שייך לחייב מלקות לכהן הבא על הנכרית משום זונה, נראה מה שפסק הרמב"ם באתנן פ"ד מא"מ ה"ח דזונה בין נכרית בין ישראלית כשהיא ערוה עליו או מחייבי לאוין הוא אתנן דמשמע דדוקא כשבא עליה כהן שהוא ביאה אסורה ופסק כרב דאתנן אשתו נדה מותרת, שהקשה הכ"מ דכיון שפסק כרבא דזונה ישראלית אתננה אסור איד פסק כרב הא לרב קאי תועבה כדאביי שאין אתנן אסור אלא מאלו שלא תפסי קידושין, וכוננו שלרבא דסובר דאתנן זונה ישראלית אף תפסי קידושין אסור וסובר הרמב"ם שה"ה כל חייבי לאוין אתננה אסור אף תפסי קידושין, אין לפרש תועבה כדאביי שהוא לאלו שלא תפסי קידושין, אלא קאי תועבה לרבות לאסור אתנן אשתו נדה כליו והי"ל לפסוק כליו. דלמה שבארתי אדרבה אף לרבא הוי פירש תועבה דקרא דאתנן דוקא לאלו שלא תפסי קידושין כדאמר אביי שלכן הוא כמפורש שאתנן נכרית מותר מקרא דתועבה, ולא היה צריך לכתוב זונה דמקרא דתועבה היינו יודעין חיי"כ ונכרית שאתנן אסור, אלא הוא מיותר לג"ש למילף שגם אתנן זונה ישראלית לכהן אסור אף שהוא רק חייבי לאוין ותפסי קידושין ואינה בשם תועבה נמי אסור, שלכן סובר הרמב"ם שה"ה כל חייבי לאוין אתנן אסור, דשם זונה סובר הרמב"ם מסברא דינו כלום לאסור האתנן אם ליכא איסור לא, וגם הא הג"ש הוא לזונה דבקרא דאוסר זונה לכהן שהוא באיסור לאו. וכן הא מוכרח מהא דיליף רבא לחייב מלקות לכהן הבא על הנכרית שא"א זה כלל בלא ג"ש מופנית מקרא יתירא לזה, אך שצריך לומר דרבא אינו סובר כרב בזה שמצריך קרא לאתנן דאשתו נדה שהוא סובר שרבי לא מצריך קרא לזה. ורב אה"ג שסובר כאביי כיון דליכא ג"ש אליביה ופסק הרמב"ם כרבא שהוא בתרא. דברי הלח"מ לא ברורין לי בעניוחי.

להיות אצל הים נמי אם סובר שלא יבוא לידי הרהור מותר להיות שם אם אינו מוצא מקום ושעות שאין שם גשמים ואם אינו בטוח צ"ע לדינא. וברחובות שבעות"ר והלכות פרוצות הרבה שהוא דבר שא"א לאסור. צריך להשתדל בכל האפשר שלא להסתכל והעיקר להסית דעתו מכל הרהור. ומסתבר שברחובות הוא דבר נקל להסית דעתו משום שטרוד בהליכתו שלא יזק ולא יזיק אבל בכל אופן א"א לאסור דבר שאין יכולין לעמוד בה.

ובדבר שראית שיש מקילין אף מיראי ה' ליתן יד לאשה כשהיא מושיטה אולי סוברין דאין זה דרך חבה וזאתה אבל למעשה קשה לסמוך ע"ו. והנני ידו מקירדו.

משה פיינשטיין

סימן נז

באיסור פריעת הראש לאלמנה במקום הפסד גדול

נשאלתי בדבר אשה שנתאלמנה וצריכה לפרנס בניה ואינה מוצאה להשתכר למשרה שיהיה כדי לפרנס את בניה אלא באם לא תסכה את ראשה כשתהיה בהאפיס לעבוד במשרתה אם רשאה. והשבתו שיש להתיר לה בצורך גדול כזה. דהא פשוט שאף להב"ש והדגמ"ד בסי' כ"א סק"ה שסברי מירושלמי שגם אלמנה אמורה ללכת פרועת ראש הוא רק מצד דת יהודית דמדאורייתא הא רק בא"א נאמר. ולכן כיון שיש לפרש דמאחר שלא נאמר בתורה בלשון איסור הוא רק חיוב עשה שתלך בכיסוי הראש. ומסתבר לע"ד שבוה פליגי ב' הלשונות ברש"י כתובות דף ע"ב בפירוש הילפותא דלילישנא קמא שפי' דמדעבדינן לה הכי לנוולה מדה כנגד מדה כמו שעשחה להתנאות מכלל דאסור סובר שהוא איסור ועיין בריטבי"א שכתב לפי' זה דרש"י מכלל דפריעת הראש פריצות הוא לאשה שלכן ודאי הוא איסור ולילישנא בתרא שפי' מדכתיב ופרע מכלל דהיהא שעטא לאו פרועה הוה ש"מ אין דרך כנות ישראל לצאת פרועות ראש משמע דהוא ענין מצוה עליה ללכת בכיסוי הראש ולא ענין איסור רק שממילא נעשה איסור דהא עוברת על העשה כשהולכת פרועת ראש ומסיק רש"י שכן עיקר. והחלוק לדינא הוא דאם הוא איסור יש לאסור אף בהפסד גדול שתפסיד כל ממונה אבל אם הוא רק חיוב עשה הוי גם אונס ממון דיותר מחומש אונס דבעשה חיוב רק עד חומש.

אונס ממון אינו אונס לדחות איסורין. ולכן צריך לומר דכיון דהאיסור הוא רק משום חשש שיבוא לידי הרהור ראשי לסמוך על עצמו שיסית דעתו מהן ולא יהרהר מתמת שיסתכל בהן כשיש לו צורך ללכת שם לצרכי פרנסתו וכדומה ואינו מחוייב להשוש ע"ו ביותר ולהפסיד ממנו ולמנוע משאר צרכיו. ורק כשאין לו צורך לעבור כאן כגון באיכא דרכא אחריתא והיה כשאין לו צורך לילך שם דהולך רק לטייל שאף בליכא דרכא אחריתא הוא אסור לסמוך על עצמו שיסית דעתו דהא זהו האיסור וגשמרת שלא יסמוך על עצמו לומר שלא יהרהר אבל במקום צורך ראשי לסמוך שלא יהרהר. ומכיון שרשאי לילך ולא לחוש להרהור דבל"ז היה אסור לילך אף להעצים עיניו שיש עדיין לחוש להרהור איכ"א אין לו להעצים עיניו דהרי אונס הוא להסתכל דרך הליכתו ואונס זה הא סגי שיפטריה רחמנא מאיסור לסמוך על עצמו דסובר דלענין הרהור אין חלוק בין עוצם עיניו ללא עצם כיון שיוודע שהן מגולות במקום המכוסה ובשביל זה עצם עיניו ומתרחץ דאפי"ה מיבעי ליה למינס נפשיה כשאפשר לו מדרך חסידות כדמרשב"ם. והטעם אולי בשביל זה יהיה טרוד שלא להרהר וגם אולי הראיה ממש יגרום גם להסתכל ביותר. עכ"פ חוינן שאף בשביל הפסד ממון ושאר צרכים שצריך לעשות ראשי לילך למקום שמגלות השוק והזרועות שהם מקומות שדרכן לכסות אף שיהיה מוכרח להסתכל. ואף כשלא יוכל לעצום עיניו אף לבעלי נפש. וכשיכול לעצום עיניו מדינא אינו מחוייב כיון שהוא דבר קשה לפניו ורק מדרת חסידות יש לו למינס נפשו ולעצום עיניו. והנה מדרסתם בגמ' משמע יותר שאף שלא בטוח שלא יבוא להרהור נמי מותר לילך בליכא דרכא אחריתא לעשות צורך פרנסתו ושאר צרכיו. מטעם שאיסור הרהור אינו מצד עצמו אלא כדי שלא יבוא לידי טומאה בלילה שלא ברור הדבר שיבוא לידי טומאה אלא שיש לו לחוש לזה. לכן לא מחוייב למנוע מצרכיו ולהפסיד פרנסתו בשביל הספק. אבל לא מסתבר להקל כ"כ דכיון שהקרא אסר להרהר מצד ספק זה הרי נמצא שהרהור הוא כבר איסור בעצם וממילא כיון שיוודע שא"א לו בלא הרהור איך יהיה מותר לו לעבור על איסור שכתורה בשביל פרנסתו וצורכיו בלא פ"ג. אך אולי כיון שבקרא נאמר הטעם דשמירה משום שיבוא מזה לדבר דע הוא כנאמר שאינו איסור ברור ולכן צ"ע לדינא במי שלא בטוח שלא יבוא להרהר. אבל במי שסובר שיותר נוטה שלא יבוא בוה לידי הרהור מותר לילך לפרנסתו ולשאר צרכיו בליכא דרכא אחריתא במקום שיושכות הנשים מגולות בשרן שדרכן לכסות. וכן אם צריך לרפואה

אגרות   אבן העזר   משה   קמה

להפירוש ברש"י שהלמוד הוא מדכתיב ופרע מכלל דהתוא שעחא לא פרועה הוה. שודאי הוי הלמוד רק על מה שצריך לפרוע בסוטה. דעל השיעור שלא מתקיים מצות פריעה בסוטה ליכא ראייה דאף אם היתה בהיא שעתא פרועה בפחות מחשיבות פריעה לדין סוטה נמי הא שייך לצוות לכהן שיפרע. אלא אף לפירוש ראשון שברש"י שהלמוד הוא מרעבדינן לה הכי לטולה מכלל דאסור נמי אין למילף אלא מה שהוא ניוול לסוטה ולא בפחות. ואף שיש לומר לפירוש זה דאף במשהו הוא קצת ניוול אך שהצריכה חורה לטולה ביותר וממילא יש לאסור אף במשהו. אבל הא הוא למילף דין חדש מכאן שודאי לא שייך למילף יותר ממה שמצינו במצות סוטה שבקרא זה שהרי יש גם לומר דבפחות אינו ניוול כלל. ובסוטה ודאי לא סגי בפריעת משהו. ובגמי משמע שאף מהגוף היתה מגולה עד לבה שהיו קשרין למעלה מדדיה חבל מצרי שלא ישמטו בגדיה מעליה וא"כ היתה ערומה עד שם וכמפורש ברש"י דף ח' ד"ה בהגי שכתב שהיא ערומה עד לבה וראשה פרוע. וא"כ כ"ש שהראש שמפורש בו דין הפריעה שלא סגי במשהו. ואף אם נימא שלא בעינן כולו מ"מ חלק גדול מהראש צריך ודאי שיהיה פרוע. וגם בשביל משוה פריעה לא היה מקום לטעות שיהיו כלי זהב בזיון לומר עליה אינשי שליח ערטיל וסיים מסאניה ורש"י הא פ"י הא דראשה פרוע שבשביל זה היה מקום לטעות שיאמרו. ולכן ודאי שלכל הפחות חלק גדול מהראש יותר מטפח הרבה היה מגולה. וממילא אין לשילף לאסור לגשים מהאי קרא בפחות מדין הפריעה שבסוטה.

אך אף שהלמוד אפשר ליכא לפ"ו אף על יותר מטפח כפי המסתבר שחלק גדול מהראש לדין סוטה הוא הרבה יותר מטפח דהוא רוב הראש או לכה"ס קרוב לרוב הראש. מ"מ הא עכ"פ יש למילף דכל הראש הוא ממקומות המכוסים דהא לא מסיים איוו חלק מהראש הוא מקום שמגלות אלא דרשאות לגלות משוה מהראש באיוו מקום שהוא נמצא שכל הראש הוא נחשב מקום המכוסה אך שאין ראייה לאסור לגלות אף שהוא מקום המכוסה אלא כפי השיעור. וכיון שכל הראש הוא מקום המכוסה. יש לאסור ממילא מדין ערוה כמו מקומות המכוסות שבגופה. ואף שאין למילף זה ביחוד מקרא דופרע ראש האשה ידעינן זה ממילא מקרא זה ע"י שידעינן שכל הראש יש להחשיב מקום המכוסה ואסורה מדין ערוה דעלמא כשאר המקומות.

ולכן כיון שבדין מקומות המכוסים יש חלוק בין טפח לפחות לענין ראייה שלא בטוטה. עיין

ולכן כל שהוא הפסד כחומש נכסיו ויותר כהא שאלו משנת משרה להרויח לחיותה וחיות בניה הוא אינס שאינה מחוייבת ללישנא בתרא שהוא עיקר.

אך מ"מ בא"א שהוא דאורייתא יש לאסור מספק פ"י לישנא קמא דרש"י שסובר שהוא איסור שלכן יש לאסור אף להפסד דכל ממונה אבל באלמנה שהוא רק דת יהודית יש להקל מספק דודאי לא חמיר מאיסור דרבנן שספק לקולא. ויש גם לומר שאולי דת יהודית הוא רק מדיני מנהג שאין לאסור באופן שלא מצינו שנהגו ובמקום הפסד הא לא מצינו שנהגו. משה פיינשטיין

פימן נח

בגילוי מקצת מהשערות ובכיתה שהחמיר התת"ס

כ"ז ניסן תשכ"א.

מע"כ ידידי הנכבד הר"ג ר' בנימין זאב צוקער שליט"א.

הגה מכתב כתר"ה הראשון הגיעני בזמנו אבל לבר שהייתי טרוד מאד חשבתי מתחלה שלא להשיב בענין זה כי לא היה ברצוני להשיב בכתב. שדי כשמשבין להקל בעל פה למי שנצרך לזה. אבל עתה שקבלתי מכתב שני מכתר"ה על זה והיתה שתיקתי רק מביאה מבוכה. ומאידך גיסא הא יש חיוב לברר הלכה אף שהוא לקולא שידע איך הוא האמת לפי דעתו בגמ' ובדברי רבותינו המפרשים והפוסקים ואף אם הוא נגד דברי גאון אחר. הא ודאי ניתא להו להגאונים שהדפיסו דבריהם ופסקיהם שהבאים אחריהם יבחנו אחר דבריהם אם אך הוא לשם שמים לידע הדין על בוריה. כמבואר בהקדמה לתשובת רעק"א במכתבו לבנו הגרש"א וכן ודאי הוא רצון כל הגאונים שהדפיסו ספריהם.

הנה עצם האיסור נאמר בכתובות דף ע"ב תנא דב"ר ישמעאל מקרא דופרע את ראש האשה אזהרה לבנות ישראל שלא יצאו בפרוע ראש. ולא אמר אזהרה שלא יצאו בשערותיהן מגולות. משמע עתלוי בחשיבות פריעה על הראש בכלל שבשביל גילוי מעט שערות אין להחשיב שהראש הוא פרוע שאם היה נאמר האיסור על השערות היה שייך לומר שנידון כל מעט שערות בפני עצמן אבל כשנאמר על הראש הרי יש לידון על הראש ככולל.

וגם הא פשוט שאין למילף מקרא איסור אלא מה שצריך הכהן לפרוע בראש הסוטה. לא מבעיא

דלא שייך לפרש כלל שצמחה הוא בגד שני. אלא אף להרמב"ם שסובר דלא סגי במטפחת לבד נמי הא הוא רק מדת יהודית ולא מאדאורייתא ולא מסתבר שמשבח אותה הקרא בדת יהודית אלא בשמירת דיני המורה. ומאחר שהקרא איירי רק בבגד אחד הרי יש לפרש שיוצאות מהצמת עד טפח וגם יותר. ולכן אף להתלקין על הרשבי"א אולי יודו שלא נאסר בפחות מטפח. וגם להרמב"ם שלא סגי במטפחת לבר מנא לן שמצריך שתלבש שני בגדים מטפחת וגם כובע. דפשוט שהוא משום שמתפחת לא סגי משום שהוא כסוי דק או שיש בה נקבים כנקבי הטל כמו הסבכות כדפי' הב"ח באהע"ז סימן קט"ו אבל אם היה כסוי טוב אף שהוא בגד אחד סגי. וכמו קלתה לפרשי' שא"צ ללבוש קלתה ועוד בגד ע"ז דקלתה לא נעשה לבגד אלא שהפירוש שבקלתה אסורה בשוק אלא צריכה לכסות בבגד ולא בקלתה כלל. כי"כ הוא לתרמב"ם שפי' שקלתה הוא מטפחת נמי הפירוש שצריכה בגד המכסה שפיר ולא במטפחת אבל מטפחת לא צריכה כלל.

גם מה שהתמיר החת"ס לאסור מדת יהודית אפילו בחזרה בלא מטפחת והביא זה מהב"ח ובי"ש. הנה בב"ח איתא בחצרה בכל הדבור שלו שהוא מקום פרוץ ואין הדרך ליטול רשות להכנס שם וגם מצוי שם אנשי ביתה. וכדמוכרח בדבריו שכן מטיק והכי נהוג דאפילו בפני אנשי ביתה אינה שרויה בלא מטפחת וכיפה שבראשה. וגם בב"ש סק"ט הוזכר חצר. וכן בשי"ג כתובות שהביא הסמ"ג בשם הירושל' שהביא הכ"ש איתא שאסורה בחצר ומנא ליה לאסור גם בחזרה. איברא דברמב"ם פ"ג מטוטה ה"ה איתא היא עומדת ביניהן בלא רדיד ובלא מטפחת אלא בכגדיה וכיפה שעל ראשה כמו שהאשה בתוך ביתה. משמע מזה שהאשה בתוך ביתה צריכה נמי לכסות בכיפה שאף שאין זה כרדיד ומטפחת מי"מ איזה כיסוי הוא. אבל אף אם נימא כן בדעת הרמב"ם לא הי"ל לפסוק כותיה נגד רש"י ותוס' וכל השיטות במחלוקת בדת יהודית שיש לדון בספק להקל. וגם יותר נוטה שלא לדינא מצריך הרמב"ם שבביתא חכמה בכיפה זה"ל לכתוב זה במקומו בפכ"ד מאישות שיש עוד דין שלישי שבביתא תכסה בכיפה ומחצר להצר דרך מבוי צריכה מטפחת דוקא שלא להתחשב עוברת על דת ובשוק ומבוי מפולש צריכה רדיד. ולכן משמע שכונתו רק לדין הסוטה שאף מתהלה קודם שהגיע זמן שהכהן יגלה שעה מי"מ אין מניחין אותה ללבש רדיד ומטפחת אלא כיפה שלזה אין שום חשיבות דגם בביתא רגילה ללבושה ששם אין

בסימן ע"ה בב"ח. דבכונה להסתכל הא אסור אפילו במקומות המגולים. גם בשערות יש חלוק זה דאין מקום להחמיר בשערות יותר מגופה כיון דכל האיסור הוא משום שנחשבו מקום מכוסה. וממילא נראה דאף להי"א שברמ"א דבאשה אחרת אפילו בפחות מטפח הוא ערוה נמי לא יפלוג בשער. דשאני בשך דבכל הנשים הוא מקום מכוסה ובכל מקום מכסות סובר דהוא ערוה אף בפחות מטפח דהא צריכה להחשיב פחות מטפח לא יהיה ערוה רק מצד שמורת גלות שזה יפקיע משם ערוה. וזה הא ליכא אלא בפני בעלה. דעל פחות מטפח שאינו ערוה משם ערוה היתר להפקיע משם ערוה. אבל בשער שמה שהוא נחשב מקום מכוסה שנעשה מזה ערוה. הא האיסור דהא בתולות אין מכסות וכן בביתא אינה צריכה לכסות. לכן אף שעכ"פ נחשבו כל השערות מקום המכוסה מצד שלא מסוים אין להחשיב ערוה בפחות מטפח. שחינוך שאינה ערוה ממש שהיתר מפקיע הרי ליכא איסור גם לגבי אחריני רק מחשיבות מקום מכוסה שמה שאינו איסור הא מפקיע משם ערוה בפחות מטפח ולכן אין לאסור כשרוצה לגלות. ומה שאסור לאחרים להסתכל בה בכסונה אין להצריכה לכסות בשביל זה דהא איסור זה יש גם על מקומות הגלויים כפניה וידיה ולא הצריכה לכסות. והחת"ס בסימן ל"ו לא הביא מהגמ' אלא מקרא דמבעד לצמתך שערך שמשבחה קרא בצניעות שהשערות הם מבעד לצמתך. אבל אין ראייה משם שלא היו יוצאות משם דאפשר יצאו משם עד טפח ויותר אבל משבחה על שמכסה עיקר שערותיה המיפות אותה. וכונת הרשבי"א ברכות דף כ"ד שכנגד השערות שמחוץ לצמתה שאינה מתכסה אין חוששין להם מפני שהוא רגיל בהן ולא טריד. אפשר הוא אף ביוצאות טפח שכן יותר משמע שם ברשבי"א דקאי על טפח באשה שמסיק דוקא ממקום צנוע אבל פניה ידיה ורגליה וקול דבורה ושערה מחוץ לצמתה שאינה מתכסה אין חוששין להם משמע שהוא אף בטפח. אבל כונת החת"ס שהביא מהקרא הוא משום שמפרש צמתך הוא עוד בגד לבד הכובע שעל ראשה שהוא מצמצם השער שלא יבצבצו לחוץ. שלכן אינו מניח בגד זה לשום שערות לצאת ורק מעט שא"א לצמצם ורק ע"ז קאי הרשבי"א. חוה תמוה מני"ל לפרש שהיה על ראשו שני בגדים כובע ובגד המצמצם השער שיצאו מהכובע שיהיו ג"כ מכוסות דלמא לא היתה לובשת אלא בגד אחד שהוא צמתה ומצמצם רק עיקר השערות. וגם הא מוכרח לפרש כן לא מבעיא לרש"י ותוס' דסברי דסגי לאשה לילך בכסוי מטפחת לבד

אגרות אבן העזר משה קמו

סימן נט

בניסת אשה אחת ממקום שנהגות הנשים לגלח שערותיהן לאחר ממקום שאין נהגות לגלח והבעל מקפיד שלא תגלח

ייט סיון תשי"ו.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מה"ר מנחם צבי אייכענשטיין שליט"א.

בדבר מנהג איזה מקומות הנשים הנשואות מגלחות שערותיהן שניסת אחת מבנותיהן לאחד מהמקומות שאין הנשים מגלחות שערותיהן אלא מכסות אותן כדין והבעל אינו רוצה שתגלח אם רשאה היא שלא לגלח כמנהג מקום הבעל או שמתייבת לגלח כמנהג מקומה.

הנה ודאי אם הנידון הוא במקומות ממש הוא דין מפורש שאם אין דעתו לחזור נוהג אף לקולא כמנהג המקום שבה לשם כדאיתא בחולין דף י"ח ש"ז אכל מוגרמת דרב ושמואל משום שאין דעתו לחזור היה כדמסיק ר' אשי. ואף שהתוס' שם בתירוצ' ב' סברי דמכבל לבבל ומאי לאיי נותנין עליו חומרי שני המקומות אף באין דעתו לחזור, הנה רוב הפוסקים לא סברי כן דהראש במסחים דף נ"א וכן הר"ן שם פסקו שבאין דעתו לחזור נוהג אף לקולא כמנהג המקום שבה לשם וכן פסק המור אריח סי' תס"ח והמג"א כתב שם בסק"ט שגם המחבר והרמב"ם סוברין כן. ואף הש"ך ביו"ד סי' רי"ד סק"ח מסיק לענין דינא כסברת הרא"ש וסיעתו דיש לו לעשות כמנהג המקום שדעתו להשתקע אף לקולא ואף להרמב"ם והמחבר סובר הש"ך שסברי דאף באין דעתו לחזור נותנין עליו חומרי מקום שיצא הא מסיק מצד הסתירה דהמחבר ביו"ד שם ובאריח סי' תקע"ד, שרק באין דעתו להשתקע בעיר שהלך לשם מתמיד המחבר כס"י תס"ח אף שאין דעתו לחזור אבל בדעתו להשתקע במקום שהלך מודה גם המחבר להרא"ש עיי"ש וטעמו בארתי באורך בחדושי. ולכן ברור שיש להורות כן למעשה. וכן איתא במג"א סי' ע"ה סק"ד מתשובת הר"מ אלשקר לענין השערות של נשים שרגילין לצאת מחוץ לצמתן שיש בזה גיב חלוק מקומות שוות נשים הבאות מארצות שאין דרכן לגלותן למקום שדרכן לגלותן מותרות לגלותן אם אין דעתן לחזור. ולכן כ"ש לענין גלוח השערות שהבאות ממקום שנהגות לגלח למקום שאין נהגות לגלח אין צריכות לגלח וסבורני שלא היה כתר"ה מסתפק כלל.

לובשת לחשיבות. אבל אין כוונתו שלובשתו לכיפה גם כבידה בשביל איסור פריעת ראש דודאי גם להרמב"ם מותרת אף שאוסר בתצר להכיף. ולכן מה שאוסר התת"ס גם בתורה לא מצינו ואדרבה משמע שכ"ע מתירין. וה"ט"ז מתיר לכ"ע אף בתצר יחידי אף בלא קלתה ומטפחת עיי"ש בסק"ה וכן סובר הפרישה. ואף הר"מ אות ד' סובר כן והוא פי' שהלא תצא שכתב הטור אינו למידק שיש איסור אלא משום שצניעות מיהא הוי אפילו בבית כהא דקמחית עיי"ש. ולכן שיטת התת"ס בזה הוא דבר תמוה.

ולכן לדינא אף שמן הראוי שיחמירו הנשים לכסות כדסובר התת"ס הואיל ויצא מפומיה דגאון גדול כמותו בין בדין הראשון בין בדין השני. ובדין השני הא איכא גם מעלה דצניעות דקמחית שכתב הר"מ, אבל פשוט שאלו הרוצות להקל בשני הדינים אין להחשיבן לעוברות על דת יהודית ח"ו. ואין להמנע אפילו לת"ח ויר"ש מלישא אשה כזו אם היא יראת שמים ומדקדקת במצות ובעלת מדות. אבל הוא רק ערך ב' אצבעות בגובה שהפנים הוא ערך אורך ב' ספחים ויהיה בצרוף פחות מטפח ויותר אסורה.

וענין חצות היום נכון כדבארתי שהחצות הוא כשהחמה היא באמצע דרום אבל אין החצאין שמהנץ עד החצות שהוא באמצע דרום והחצי שמאמצע דרום עד השקיעה שוין אלא איזה ימים בשנה אבל רוב השנה יש שחצי הראשון גדול ויש שחצי האחרון גדול. כגון היום שהביא כתר"ה מעשרים לאפריל שהנץ היה עשרה מינוט אחר חמש והשקיעה ארבעים מינוט אחר שש נמצא שחצי הראשון היה גדול בעשרה מינוט. ויום שני ביאנואר שהנץ היה עשרים מינוט אחר שבע והשקיעה היתה ארבעים מינוט אחר ארבע נמצא שהיו החצאין שוין. ויום כ"א ביאנואר שהנץ היה ט"ו מינוט אחר שבע ושקיעה בשעה חמש נמצא שחצי השני היה גדול בט"ו מינוט. ונוגע לדינא שלענין דינים שבחצי הראשון שהוא לק"ש ותפלה נידון לפי החצי הראשון. לענין דיני חצי השני שהוא לחשיבות פלג המנחה ואגילה בערבי שבתות ויי"ט נידון לפי החצי השני.

ידידו מוקיר.

גושה פיינשטיין

הוצאת זרע לבטלה אלא הוא איסור מלהרהר לעשות העברה דזנות כמו הא דדריש מאחרי לבבכם הרהור ע"ז דהוא לעבור איסור ע"ז שהתורה אסרה בזה אף המחשבה לעבור. ואף שבקידושין דף ל"ט מ' משמע שרק בע"ז עונשין על המחשבה ולא בשאר עברות אף דזנות, הוא משום דשם איירי בעונש מיתה שנפל ונת שמצד האיסור דאחרי עיניכם לא הי"ל לענש מיתה. ואף בע"ז לא מצד האיסור דאחרי לבבכם נענש אלא משום דבע"ז עונשין על המחשבה כמעשה מקרא דלמען תפוש בלבם זה ליבא בשאר עברות דלא מצרפה למעשה אף בזנות ונשאר רק האיסור דהרהור שאינו בעונש גדול דמיתה. וכ"כ לא רצה לומר מצד איסור דונשמרת על הרהור דעברה ואף לא בכא ממש לידי קרי שמ"מ לא הי"ל לענש במיתה דע"ז נפילה דאף אם נפרש כפשוטו כמה שא"ר יוחנן בנה דף י"ג במוציא זרע לבטלה חייב מיתה ונימא שגם בכא לזה ע"י הרהור נמי אין זה אלא במיתה בידי שמים שהיא מיתה טבעית ולא בנפילה מהבירה שהיא במקום סקילה. וגם משמע שרק על מוציא בידים א"ר יוחנן שחייב מיתה ולא ביצא ממנו ע"י הרהור שלא במעשה כדאמר לשון המוציא וכדיליף זה ממיתה שנאמר כער ואונן שהוציאו בידים ולא אמר בלשון כל המביא עצמו לידי הרהור כדא"ר אמי אח"ז לענין שאין מנסיסין אותו במחיצתו של הקב"ה אלמא דלענין מיתה הוא דוקא במוציא ממש. ומה שגם ר' אמי יליף מער ואונן אף שהוא גם למביא עצמו לידי הרהור. צריך לומר שהוא מצד הסברא דכיון דאיסור זרע לבטלה חמור שבתוצאה בידים חייב מיתה לכן ודאי לענין שהוא רע בעיני ה' הוא אף שלא במעשה. עכ"פ החיוב מיתה לא נאמר על יציאה ע"י הרהור ולכן לא היה יכול לומר דנענש ע"י הרהור דעברה אף שדאי נאמר האיסור על המחשבה והוא איסור ממש כאיסורים שנאמרו במעשים משום דלא היה נענש ע"ז במיתה.

ולכן יש חלוק בנשים דבאיסור הרהור מקרא דונשמרת ליתנהו דאינו גורם להן שום דבר כמשמט עיי"ש בנה וכו"ש שלא יגרם בהרהור ואף שלפעמים רואות דם מתמוד אין ראיות דם שום איסור. אבל איסור הרהור מקרא דאחרי עיניכם שהיא שלא להרהר לעבור עברת זנות איכא גם בנשים כמו שאיכא איסור הרהור ע"ז כדאיתא בתיוגך שהבאתי. אבל לאיסור זה אין לחוש בהסתכלות ובראית בע"ז נוקקין שכל אלו דרשינן מונשמרת שהוא רק שלא לבא להוצאת זרע לבטלה שליחא זה בנשים. ולחוש שמא תבאנה מזה להרהר לעשות איסורין להבעל לאסור לה לא מצינו ששייך לחוש לזה בהסתכלות וכדומה וכדאשכחן שהיו

יודו שאין לאסור. ולכן כרחיצה באמבטי חמו שהוא רחוק טובא לחוש לקישוי אין לאסור לכ"ע.

זמה שהקשה מע"כ על מה שמותר חבוק וגשוק ביוצא לדרך אפילו בסמוד לוסחה בסימן קפיד סעיף י' מ"ט לא הישינון שע"ז יהרהר ויוציא ד', הנה הוא רק ביודע שלא יוציא זרע ומה שיכל לסטוך הוא משום דבאשתו שרגיל בה לא הישינון להרהור כמפורש בברכות דף כ"ד בישן עם אשתו במטה אחת ערומים שמחזיר פניו וקורא. ואף בנוגעין גופייה להדרי כמפורש שם אף בנגיעת עגבות וכ"ש בנגיעה בשארי מקומות. ולכן גם בחבוק וגשוק יכול לסמך שלא יבוא מזה שיחבק וינשק לאשתו לידי הרהור. אבל אם יודע שיכול לבא לידי הרהור ע"ז פשוט שאסור דלא יתירו איסורים בשביל פצות ופקדת גוף.

יודו.

משה פיינשטיין

סימן פט

באיסורי הרהור מקרא דונשמרת וקרא דאחרי עיניכם

ה' מנ"א תשי"א.

מע"כ יידי הרה"ג ר' צבי גערצולין שליט"א הלומד בבית מדרש עליון בספרינג וואלי.

והנה מהשאלות ששאלת יש דברים שקשה לדבר בהם מצד רוב הפרצה שאף הרבה כשרים ויראי ה' נפרצו בזה בעוה"ד. ועיין בט"ז ח"מ סי' שצ"ג בשם מהרש"ל אף בדורם לענין זרועות מגולות. ולכן לא אשיב בזה ושומר נפשו ירחק מכל כיוצא בזה אך בדברים האחרים אשיב הנכון לע"ד.

והנה שני עניני איסור הרהור יש האחד מקרא דונשמרת מכ"ד רע בכחובות דף מ"ו שאיתא שם מכאן א"ר פינחס בן יאיר אל יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה שאיסור זה הוא אף באשתו שהיא מותרת לו. וכן מה שאסור להסתכל באשה נדה אפילו פנויה ובא"א אפילו מוכערת ובבגדי צבע של אשה המכירה ובעלי חיים כשנוקקין זה לזו שאיתא בע"ז דף כ' נמי מקרא זה אינו מחמת שיהרהר לעשות עברה עמה אלא דאף שלא יהרהר לעשות עברה מחמת זה אסור משום שזה מביא לידי טומאת קרי שאסור להוציא לבטלה. והשני מקרא דאחרי עיניכם דדריש בברכות דף י"ב זה הרהור עברה אינו מצד חששת

סימן כה

לתרץ קושיא על הכ"מ בדיון זמן ק"ש

א' דרי"ח אלול תשי"ו

מע"כ תלמידי יידי הרה"ג ר' אברהם יוסף ראזענבערג שליט"א.

בדבר קושיא הגר"י ברוכמאן שליט"א על הכ"מ סוף פ"א מק"ש דמחדש שבעצם אין חלוק בין פירוש בשכ"ך למי' ובקמך ששניהם הוא כ"ז שעדיין שוכבים על מטתם וכ"ז שבנ"א קמים דהינו כל היום ורק מדרבנן הוא הו"מ לק"ש. הוכיח זה כמה שמכאן ואילך לא הפסיד הברכות אלו לא היה זמן ק"ש כלל היו ברכותיו לבטלה. מהא דל"א יש זמן גם לק"ש של ערבית מדאורייתא ומסתמא מודה דלא הפסיד הברכות מכאן ואילך דלא מצינו שפליג. הנה לכאורה היה שייך לומר להכ"מ שגם ר"א סובר שהוא מדרבנן מצד הרחקה אך סובר שחקנו הדיוקה יתירה משום שעד אשמורה ראשונה כבר הלכו כולן לישן ולא כפרש"י שהוא משום שמפרש גם בפי' בשכ"ך כ"ז שהולכים לשכב זה קודם זה מאוחר. ואף שליכא ראייה להכ"מ מ"א שהשה מדוחיו ואפשר לומר כפרש"י דמפרש בתרווייהו כ"ז שהולכין לשכב וכ"ז שקמים ממתנם. אבל כיון שמדרבנן איה ליה ראייה נשמע מדרבנן ל"א כיון שלא מציע שחולקים בה. אבל זה אינו נכון כדקדקת מהא דתקשה בגמ' בדף ד' חכמים כמאן ט"ל אי כ"א לימרו כ"א ואם גם טעמא ד"א הוא משום סייג אי"כ הא ידע סברא דסייג מאי היה קשה לו ואם הוקשה לו דבשביל סייג הי"ל לומר כ"א רק עד האשמורה הראשונה מאי מתרץ.

הברכות אבל סברת הכ"מ הוא מצד הראיה משאלת בניו של ר"ג כדבארתי שמהם מוכח דאם הו"מ ק"ש הא דאורייתא היה מפסיד גם הברכות. ולכן כיון שוראי אין לפרש להיפוך שפירוש בשכ"ך יהיה רק לומר שהולכין לשכב זה קודם זה מאוחר ופירוש ובקמך יהיה כל היום כ"ז שיושבין אי"כ הוי ודאי ל"א זמן ק"ש דאורייתא גם ביום וממילא להכ"מ לא יהיה בהכרח אליביה הא דלא הפסיד הברכות שתנן בספ"א אף שברישא אירי גם ר"א. ויפלו ר"א ורבנן גם בזמן ק"ש אם הוא מדאורייתא להכ"מ. ואף שיש לחלק דביום אף שאינו מדאורייתא תקנו מדרבנן שלא הפסיד הברכות אבל בלילה שיש סייג שלא לתקן לא תקנו זה אבל הכ"מ יסבור כדלעיל.

ובני הר"ר דוד נ"ו תירץ על שאלת בניו של ר"ג למעשה דיש חלוק גדול לדינא דאם חיבין מדין מ"ע דק"ש צריכין לכיון ואם הוא כקורא בתורה והחיוב הוא רק בשביל חיוב הברכות שעליהם אינם צריכין לכיון. וכן נוגע אולי גם לענין איסור קריאה ורמיזה שיש בק"ש שחייב מצד העשה והוא נכון. יידיה.

משה פיינשטיין

סימן כו

ברבר שמיעת קול זמר פנויה טהורה

זאת הנוכה תשי"ה.

מע"כ יידי הרב האון מהר"ר יחזקאל גרובער שליט"א.

במה שכתב כתרי"ה שא"א לו למחות שלא יבואו התורים לשמוע בקול זמרת התינוקות בלא פרוז גדול ומחלוקת לכן רוצה לידע דעתי איך הוא עצם הדיון בשמיעת קול זמר פנויה טהורה. והאריך כתרי"ה בה להביא כמה מקומות שמשמע לאיסור ומ"מ מסתפק להיתר.

הנה בב"ש אה"ע ט"י כ"א סק"ד מפורש שקול פנויה מותר שלא בשעת תפלה וכן איתא במג"א ס"י ע"ה סק"ז דק זמר של א"א לעולם אסור. ופשוט שכתנתו גם לכל עוזה חייבי לאוין דהא הביא מאה"ע ס"י כ"א שמסיק שם ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין. אי"כ מה שמתירין בפנויה הוא דוקא כשאינה נדה. וכן איתא בפמ"ג במשכבות סוף

ולכן צריך לומר דהא מזה ששאלו בניו של ר"ג אם חיבין לקרות משמע שאם יש זמן לק"ש גם בלילה אין יכולין לקרות אח"כ דאם יכולין יתחייבו מצד חיוב הברכות שלא הפסידו. ודחוק לומר ששאלתם היתה רק אם יצאו חיוב ק"ש אף שמשמע כן קצת מלשון רש"י בדף ט' ד"ה א"ד דלשון התשובה חיבין אתם לקרות משמע שהשאלה היתה לעצם החיוב. ולכן סובר הכ"מ דהוא מחמת שאם מדאורייתא הוא הזמן ק"ש הפסיד הברכות וממילא לא היו חיבין כלל אי"כ גם ביום אם היה זמן ק"ש דאורייתא היה מפסיד הברכות וכמפורש בדבריו. ולמה שבארתי לא אמר זה מסברא בעלמא. ודאי אינה סברא ברורה דהא רוב רבותינו הראשונים התאחרונים חולקים על הכ"מ ומודים שלא הפסיד

אגרות או"ח משה סמ

לשמוע שיכוננו ליהנות שאסורין. אבל הא לכאורה יקשה על המ"ב מוא דלידבר ע"ה בהדיה שהוכיח המ"ב דליכא איסור בהסתכלות כדי לבודקה משום דאם היה איסור לא היו אמרים לע"ה עמוד וחטא בשביל שיוכה חברך. ומ"ס לא חוששין שמא הע"ה יכוין ליהנות מיופיה, אלא משמע דגם בכונה ליהנות ליכא איסור כיון שהיא פנויה טהורה וליכא חטא להע"ה. וכדי לבדקה שכתב המ"ב הוא משום דשלא לצורך ודאי אין לומר להע"ה שיסתכל אף בפניה דהוא כמפורש לו שיהנה מזה שודאי הוא פריצות לומר זה. וכיון שרשאי גם ליהנות בהסתכלות. גם ליהנות מקולה דפנויה טהורה אין לאסור. דהסתכלות משמע מלשון הרמב"ם בה"ב שגרע משמיעת קולה עיי"ש. וצריך לומר להמ"ב דאוסר להתכוין ליהנות מקול פנויה טהורה, דמה שמותר ליקח ע"ה שיסתכל בהפניה הוא משום שאין חוששין שיכוין ליהנות. וא"כ גם הכא אין לחוש שיכוננו ליהנות. דאף אם יש להם הנאה משמיעת קול שירה אין להחשיב זה הנאה מהאשה דכ"כ אם היה מומר איש נמי היה להם הנאה דשמיעת שירה. וכונת המ"ב הוא שיתכוין ליהנות משמיעת קול אשה שזה דמי לסתכל בפני האשה ליהנות מיופיה שרק בזה שייך לחוש להרהור שכתב זמ"ג. וכדאיתא ברמב"ם ובש"ע בפניה שלא יסתכל דרך צנח. ובשמיעת קול שייך זה רק במתכוין ליהנות דוק משמיעת קול אשה ולא משמיעת קול שירון בעלמא. ולזה אין לחוש כמו שלא חיישינן. ותת.

ובעצם משמע מלשון הרמב"ם והש"ע דבעריות כתבו והסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוין ליהנות כמו שנסתכל במקום התורף. ועיזו כתבו והדברים האלו אסורין גם בחיבי לאיין ובפניה כתבו אבל לא יסתכל דרך צנח. שהם שני ענינים דאם אינו דרך צנח אף שמתכוין ליהנות אינו אסור בפניה ואין חוששין שיכא מזה לידי הרהור. דלא מכל דבר חוששין להרהור. ודאיה דהא הרהור אסור אפילו בפניה מדאורייתא כדאיתא בב"ש שם סק"ב ומ"ס להניח ביומיה כתב הבי"ש שלהרמב"ם הוא רק איסור מדובנן אפילו בא"א. ובפניה לכו"ע מדברי קבלה טקא דאיוב. אלמא דאין חוששין שיכא מזה להרהור. וא"כ ג"כ במתכוין ליהנות סברי שאין לחוש להרהור אך מ"ג בעריות וחיבי לאיין אסור מצד איסור הנאה (וע"ה שדבר זה עצמו אסור ולא אסור זה בפניה טהורה. אבל עכ"פ יש גם לומר כהמ"ב שגם בפניה אסור ואף שהיא שינוי בלשון מ"ב אולי הכוונה אחד. דלשם נזות הוא ליהנות וכל מפרש המ"ב אף שהא דחוק. ולכן יש להתמיר למעשה כהמ"ב שלא למתכוין ליהנות אף מומר פנויה טהורה אבל אין

ס"י ע"ה שכתב שומר בפנויה שלא בשעת ק"ש שרי ויראה פנויה גדה מכלל ערוה היא עיי"ש. ועיין בבאה"ט אה"ע שם סק"ד שהביא שהבאר שבע כתב בין בתולה בין אלמנה אסור ולא שרי אלא קול אשתו שלא בשעת הפלה. וכונתו משמע שהוא אף בבתולה טהורה כיון דמסיק דלא שרי אלא קול אשתו ופליג אב"ש. אבל לדינא רבו המתירין ובא"ח לא הביא הבה"ס הא דפליג הבאר שבע. משמע דלא חשש לו לדינא מאחר שלא מצא עוד הסוכרים כמותו. וכן במ"ב שם ס"ק י"ז פסק שמותר בפנויה טהורה שלא בשעת ק"ש.

ולא קשה כלום ממה שהביא כת"ה מע"ז דף כ' שהקשה הגמ' על רש"י דראה נכרית נאה ביותר וכן על ר"ע שראה אשה טורנוסרופוס הרשע ולא יסתכלי מי שרי. אף אם נימא שזימרא הוא כהסתכלות. דנכרית כיון דאסורה בלאו באם הוא דרך התנות ובפרהסיא היא עליו בקנאין פוגעין בו ובכרת מדברי קבלה ואף בצנעא היא בדי' איסורים לכן יש לה דין ערוה וכמפורש כן בפ"ג שם שלכן זמר של נכרית אסור כשל ערוה עיי"ש. ועיין במ"מ פכ"א מאי"ב ה"ג שאף להסתכל בפנויה מותרין דכתב מוא דאמר אביי דהאי צורבא מרבנן דאיל לקדושי איתתא לידבר ע"ה בהדיה ב"ב דף קס"ח. דליכא איסור להסתכל בפנויה אילו היה איסור בהסתכלות כדי לבדקה לא היו אמרים לע"ה עמוד וחטא בשביל שיוכה חברך. וא"כ מוכרחין לומר שנכרית שאני דיש לה דין ערוה בהפ"ג.

והא דהביא כת"ה מוא דאסור להשתמש אף בקטנה בקידושין דף ע' ואיפסק כן ברמב"ם ובש"ע. אין שייך לכאן לא לרמב"ם והש"ע ולא לרש"י. דלרמב"ם והש"ע הא לא אסור אלא תשמישי חיבה שאין עושין זה אלא באשתו. וזמר הא לא הוי בכלל זה דהרי הש"ע מחיך קול פנויה טהורה. ולרש"י שאסור בכל תשמישין משום הטעם שלא ילמדנה להיות רגילה בין האנשים. נמי הוא רק כשמשתמש לאנשים לבד. אבל כה"ג שאין זה ביקוד לאנשים אלא שממילא שומעין גם האנשים אין שייך להחשיב זה שמשמשת לאנשים דלא תהיה רגילה בזה בין האנשים אחרי שכל מעשיה לומר צריכה גם בשביל הנשים לבד. וגם בלא זה הא נוהגין להקל בהשתמשות בנשים אף עם גדולות כדאיתא ברמ"א ס"י כ"א סק"ה ובר"מ אות ג'. ובקטנות אולי מודו גם הביי והבי"ת.

אך מה שיש לחוש הוא למש"כ המ"ב על זמר פנויה שמותר אך שלא יכוין ליהנות מזה כדי שלא יבא לידי הרהור. וא"כ אפשר שימצאו מאלו שיבואו

להחמיר יותר מכפי הדין כפי הראוי לאנשי מעשה. יש להתיר כשהיו המזמרות קטנות לא יותר מבנות י"א שנה וגדולות מבנות י"א אף כשידוע שעדיין לא ראו דם אף שמדינת הכותי שיש להקל מ"מ יש להתמיר כי טאחר שכבר יש בשנים אלו עתה שראות דם אין לחלק ביניהם, ובלא צורך אין להתיר כלל כי בדברים כאלו המחמיר קדוש יאמר לו.

ומה שהביא כתר"ם מסוכה דף כ"ו דאיתא הילדים לעולם חולצין מפני שרגילין בטומאה, נראה משוט דאינו משום שעל ילדים יש לחוש שיהרהרו מדברים שבצעם אין לחוש שלכן נימא שיהיו אסורין אף בשמיעת זמרת קטנות פגיות. דשם הא איירי רק בנכנסין לישן וכאקים אביי דזקא בנשותיהן עמהן. אבל בלא נכנסין לישן אף בנשותיהן עמהן אין לחוש אף בילדים ובלא נשותיהם עמהן אף בנכנסין לישן אין לחוש. ובע"ז ובמג"א פ"י ל"ח לא נאמר שילדים ח"ו חשודים לעבור על איסור הרהור. דאי"כ היה נמצא שילדים אסורים להניח תפילין זה לא מצנינו אף לענין הנחה בכל היום. אבל בע"ז נאמר ברמ"א רק שאם אי"א לו בלא הרהורים מטוב שלא להניחם. והקשה הב"י הא לפרש"י להמקשן אסור בנכנס לישן ביום לילדים לר"י יוסי משום שמא יראו קרי ע"י שהרהור בשינה מצוי בהן אלמא דבשביל הרהורו מותר. ותירץ הב"י דהר"ם מפרש דהמקשן היה סבור שאף לילדים אין לחוש להרהור שהוא איסור רק שהיה סבור שאסורין שילדים רגילין יותר בתשמיש עם נשותיהן והו"ו בעלי קריין. ויהיה לפ"י לר"י יוסי אסורין אף בלא נכנסין לישן אלא כשעדיין לא טבל מקריו שבליילה. וע"ז הקשה המג"א דלהתירצן שאירי בנכנסין לישן ביום ונשותיהן עמהן מצד החשש של הרגל דבר. אף ביום בהתאפלת טלית הרי יהיו אסורין מצד הרהור שא"א להרגל דבר בלא הרהור. והי"ל לומר שמא יבואו לידי הרהור אף כשימלכו שלא לשמש. (ופירוש מהצ"ח השקל לא נכון כלל דבגמ' לא הזכיר ק"ש אלא איירי שם באלו שמניחין תפילין כל היום וצ"ע בכונתו.) ופי' הלב"ש נראה שהוא כדבארתי. ובעצם לא קשה כ"כ על הב"י ולכן אמר שמא יבואו להרגל דבר משום שבלא הרגל דבר כגון שא"א להאפיל אין לחוש שיהרהרו באיסור.

ידידו.

משה פיינשטיין

לחוש שמא יכוננו ליהנות כדהוכחתי שכן מוכרח לומר להמ"ב.

ואף להמ"ב נראה דכיון שאין האיסור מצד זה עצמו דנהגה מפנייה טהורה. רק משום חשש שמא יבא לידי הרהור. אין זה אלא בפנייה גדולה שהיא טהורה אבל בקטנות אין לחוש להרהור כי אין מצוי שיתאוה אף מהפוצים ואף נכרים לקטנה לתשמיש. וממילא אין שייך שיהרהר בעברה ע"י שיסתכל בה או שישמע קולה אף כשיטיח ליהנות ממנה. כיון דאין בזה בקטנות שום קירוב לתאות השמיש שיבא להרהר ע"י זה. ומה שאמר רבינא בע"ז דף ל"ו דגורו טומאה בתינוקת נכרית מבח ג' ויום אחד הואיל וראויה לביאה ואמר בגמ' ע"ז דמהו דתימא הא לא ידעה לארגולי קמ"ל, אין הפירוש דקמ"ל שגם בת ג' שנים ידעה לארגולי. אלא הפירוש דאף דלא ידעה לארגולי נמי גורו טומאה ונמטרש כן במ"י ה"ח. ומוכרח כן דהא תינוקת שידועת טעם ביאה היא גדולה מבת ג' שנים ואינה מוסרת עצמה לביאה שלכן היא משמרת מאיסור יתד כדאיתא בקידושין דף ס"א וע"ז בב"ח סימן כ"ב דהוא עד שתהיה בת ט' שנים ויום אחד. ומקורו נראה שהוא מרש"י ע"ז שם שכתב דלא ידעה לארגולי עד שתהא בת ט', ומ"מ גורו טומאה על בת ג' שנים ויום אחד משראויה לביאה. והטעם דאולי בשביל המיעוט שאונסין גם קטנות גורו טומאה. או דלא מלוג כיון שראויה לביאה. אך נראה שיש להקל אף ביותר מבנות ט' דרק לשמירה מיתרד יש לחוש לבת ט' שגם היא התפתה משום שיש לה קצת יצר הרע ובשביל רצונו לזנות עם הגדולה יפתה גם את הקטנה בת ט', אבל דאי לא מצוי שיתאוה אף לבת ט' ולכן אין לחוש אף במכיון ליהנות לשמא יבא לידי הרהור אף בבת ט'. וכ"ש שאין לחוש לשמא יכיון שאף בגדולה פנייה טהורה הרי יותר נוטה שאין לחוש לשמא יכיון ליהנות כדהוכחתי לעיל.

והא דגורו לישב שבעה נקיים משום חשש חימוד גם בקטנה בנדה דף ס"ו. משום דקטנה נמי מחמרא. שהביא כתר"ם נראה משום שאינו משום שיש לקטנה תאוה ויצר. דהא אף בקטנה בת ג' שנים ויום אחד נמי חוששין לחימוד אף שאינה מוסרת עצמה לביאה משום שעדיין לא לבשה יצר. אלא הטעם דכיון שיש עכ"פ קטנות שיש להם חימוד כגון יותר מבת ט' גורו גם על כל קטנה הראויה לביאה אף שאין לה חימוד. ולכן אף שגם בת ט' אין לה יצר ותאוה כ"כ נמי כיון שיש גם שהומדות גורו על כל הקטנות. לכן נראה למעשה כיון שכתר"ם כתב שא"א

ענין קלות ראש שלכן יש לאסור במקדש מדאורייתא משום מצות יראה ויהיה בביהכ"ז מדרבנן ובשעת התפלה דאורייתא אבל יתר מסתבר שהוא מדאורייתא בכ"מ קב"ך.

ובלא צורך קב"ך אף במקדש מותר שהרי חנה התפללה סמוך לקלי הכהן וכאן דדחקה ונכנסה בקידושין דף נ"ב ולחסיפות שם מותרות גשים ליכנס בעורה גם בלא דוחק עיין שם אף שנמצאים שם הרגה אנשים אבל במקום שצריכין להתקבץ כהא דעמחת בית השואבה וכאן דיתקבצו להספיד לעתיד הרי הוא דין מדאורייתא שצריך מחיצה להבדיל בעיהם, ולפיכך גם בבתי כנסיות שלנו שמתקבצים להתפלל צריך שתהיה מחיצה דווקא מחיצה כזו שלא יבואו מתוכה לידי קלות ראש, שהוא או בגזוטרט שהנשים למעלה האנשים למטה אף כשנראות משם או במחיצה גבוהה עד אחר הכתפים שהוא י"ח טפחים ידירו מוקירו.

משה פיינשטיין

פינון מ

בענין איסור הסתכלות בנשים

כ"ו מרחשון תש"ו.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם בחכוריו צבי חמד מהר"ד צבי הירש פריעדמאן שליט"א.

הנה בדבר אשר הראני מה שכתב כתרי"ה בספרו חלקנו בתורתך כס"פ שלה דברים ראיים בדבר איסור הסתכלות בנשים וגם מה שהביא מס' יערות דבש. הוא דאי דין ברור ומפורש בכמה דוכתי בגמ' בע"ז דף כ' מקרא דונשמת שלא יסתכל באשה נאה אפילו פנויה ובאי"א אפילו מכוערת ובכתובות דף י"ז שנפסק דאסור להסתכל בפני כלה אף בשביל לחבבה על בעלה ובשבת דף ס"ד א"ר ששת מפני מה מנה הכתוב תכשיטין שבחוף עם תכשיטין שבפנים לומר לך כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורפה וכ"ה גם בברכות דף כ"ד. ונפסק כן ברמב"ם פכ"א מאיסורי ביאה ה"ב ובאה"ע ע"י כ"א.

וקצת יש ראייה מע"ז שם דאפילו בלא כוונה ליהנות אסור להסתכל דהא הקשה על רשב"ג שראה נכרית אחת נאה ביותר מהא דאסור להסתכל ולא תירץ שרשב"ג לא נתכוין ליהנות אלמא דבכל אופן

אסור ויקשה על הרמב"ם ש"ע דכתבו ונתכוין ליהנות ומשמע שלא רק על אצבע קטנה כתבו זה אלא אף על כל מקום שדרבנן להיות מגולות דאלי"כ אין חלוק בין מקומות המכוסים למקומות המגולין ואין כתב שם הש"ע באותו הסעיף וברמב"ם שם הכ"א הדין שאסור להסתכל בנשים שעומדות על הכביסה. שהוא משום שמגלות השוק כדאי"א ברשב"ם ב"ב דף ג"ו הא אף במקומות שהדרך להיות מגולות אסור. ולכן משמע שבמקומות המגולות אסור דוקא כשמכוין ליהנות ובמקומות שדרבנן להיות מכוסות אסור בכל אופן ואי"כ קשה מהא דע"ז. וצריך לומר דכיון שהתפעל רשב"ג מיופיה עד שאמר עליה מה רבו מעשיך ה' נחשב זה הנאה והקשה שפיר ותירץ דקרו זוית הואי ולא הספיק לעצום עיניו כדפרש"י ונהנה לאונסו.

ע"כ פ"ד דאי אסור להסתכל באשה אפילו במקומות שדרבנן להיות מגולות כשמכוין לראותה ועיין בב"ה ארי"ה ס"י ע"ה סעי' א' זה אסור בכל מקום אפילו ברחובות ויש חיוב על כל אדם להביט כפי האפשר למטה כשהולך בשוק אך לא באופן שיהיה פרוש קיואי שיהיה מקיז דם לכותלים עיין בסוטה דף כ"ב וברש"י שם ד"ה מקיז. וכן כשכאה אשה לשאול להרב שאלה בעניני איסור היתר מחוייב להשתדל שלא להביט בפניה כדי שלא יבא ליהנות ח"ו מהראיה וכן בכל מקום שפוגע בנשים. אבל לא בשביל זה הוא ענין חיוב המחיצה בביהכ"ז ובכל מקום שמתאספים שמחייבין לעשות מחיצה בין אנשים לנשים כי בשביל איסור ההסתכלות הוא כמו בכל מקום שהוא דין על האנשים שלא יסתכלו בהן כמו ברחובות ואם יש מי שיעבור ויסתכל בכוונה לראות ליהנות אין אנו אחראין להם וכדוהוכחתי בתשובתי כראיות ברורות ואין מה להוסיף. והטעם פשוט דזה לא ניכר לאחרים. ורק בשביל קלות ראש הוא חיוב המחיצה שזה ניכר לאחרים ובאין ממילא גם הם לקלות ראש ולידי הרחוק ח"ו שלהו סגי בגובה י"ח טפחים.

אבל ודאי שראוי לבעלי נפש להחמיר לעשות כשאפשר גבוהה יותר מראשיתו ואף כשהו למעלה שלא יתראו וכדכתבתי בתשובתי ואפריון נמטייה לידידי כתרי"ה אשר כוונתי היא לשם שמים שרוצה להדפיס ספר בשם כח הקדושה והטהרה להסביר איך שראוי להחמיר כי ודאי רצוננו שיוכשר דרא ויהמירו כראוי לבעלי נפש וליראי ה'. אבל כתרי"ה יודע שגם מה שבררתי הדין והשעור להלכה היתה לשם שמים וכ"ה שהיה מזה תועלת גדולה.

ידירו מוקירו.

משה פיינשטיין

אגרות   או"ח   משה   קב

המחיצה ליכא חסרון. אבל מצד אחד שאולי ילכו בלבושי פריצות שנראה בשרן כמו שהן דגילות ללכת בעוה"ד הרבה נשים במדינתנו וא"כ יהיה אסור להתפללין כשפניהן לצד צורת הנשים להתמלל ולומר דברי תורה. אם לא שתראו להזהיר שיהיו מלובשות בצניעות כשבאות לביהכ"נ וגם לידע שיקיימו האזהרה.

דרך בשערות המגולות שנתפרצו רוב הנשים בעוה"ד אין לאסור לקרות ק"ש כנגדן מטעם שלהריף והרמב"ם לא נאמר זה לענין ק"ש ד"ת. ואף להמחבר בסי' ע"ה סעי' ד' העימה שאוסרין נמי כתב בערוך השלחן שכיון שנתפרצו בזה הרבה נשים אף שהוא באיסור. אין זה שוב בדין ערוה לק"ש ד"ת. ויש לע"ד ראה גדולה לדבריו מהא הוצרך רב ששת בברכות דף כ"ד להוכיח דשער באשה ערוה מקרא דשה"ש שנאמר שערך כעדר העזים שלא נאמר לענין זה אלא מסברא בעלמא מדמשבח לה קרא בגוה אלמא דיש לחוש שיכא להרהור. ואמאי לא תביא הקרא דזרע ראש האשה שמה ילמי שאסורות לילך פרועות ראש מדאורייתא כדתנא דברי' בכתובות דף ע"ב. אלמא דאין תלוי דין חשיבות לערוה להדין שצריכין לכסות ראשן ולכן הוצרך להסברא מדמשבח קרא בגוה ש"מ שיש לחוש להרהור. וא"כ מאחר דחויגן שזה בעצמו אינו עושה שיהיו בדין ערוה כדחויגן מהא דלא הו' שערות בתולה בדין ערוה אלמא דבעינן תרתי שיהיה דרכן לכסות ושיהיה זה דבר שיש לחוש להרהור. ולכן אם דרך רוב הנשים ללכת מגולות אף שהוא באיסור אין להחשיבן לערוה לק"ש ד"ת ותלוי רק בהמציאות. ולכן אף שפן הראוי להחמיד אין למחות מלקרות כנגדן. אבל אם נראה בשרן במקום שצריך להיות מכוסה אף שהולכות מגולות מצד פריצות יש לאסור מלקרות ק"ש ואמירת ד"ת כנגדן. לכן אם רוצים דוקא בוכוכית יראה כתר"ה להזהיר שיבואו ולביהכ"נ מלובשות בצניעות. ואם יארע לפעמים שתבוא אחת מלובשת שלא כראוי ולא יהיה באפשרי למחות בידה יצטרכו להזהר מלהתמלל ולומר ד"ת לצד ההוא. אבל לסמוך ע"ז בקביעות אין יכולין. ושפעתי כי יש זוכית שרק מצד אחד יכולין לראות וטוב לעשות בוכוכית כמו שהנשים יוכלו לראות והאנשים לא יוכלו לראות. והגני ידידו.

משה פיינשטיין

היא יריעה כו' שנראות באופן שאין להכיר המקומות שהן מגולות נחשב כסוי כיון שלא נראה גלוי הבשר רק נראות ככל בעלמא.

כשהנשים הן על הבאלקאני יוצאין בזה מצד דין מחיצה אף שהמחיצה נמוכה מאחר שהן בגובה. אבל מאחר שהולכות בורעות מגולות צריך להוסיף יריעה עד שלא יתראו זרועותיהן. ואם אפשר טוב להוסיף עד שלא יראו גם את השער שלהן. אבל הבתי כנסיות כשיש להם באלקאני אין מקפידין שוב האיני יודע טעם ובודאי הוא משום שאין יכולין לעשות כלום שלא ישמעו להם. וצריכים יראי ה' להפוך פניהם לצד אחר כשמתפללין.

כדבר הבימה אין קפידא שיהיה באמצע בית הכנסת ממש. וכמעט שערד עריף שיהיה קרוב יותר לפנים דברוב פעמים אין המתפללין ממלאין כל ביהכ"נ ועומדים רובם יותר קרוב לפנים וממילא צריכה הבימה להיות באמצע עמידת המתפללין כיון שעיקר הטעם הוא כדי שישמעו העם קר"ת. ואם אין מניחין מטעם הפסד מקומות וכדומה צריך עכ"ס ריחוד גדול להיות בין העמוד להבימה לכה"פ כדי שיוכלו להקיף את הבימה כטעם התח"ס.

בענין עמוד ודאי צריך לעשות שהוא צריך להיות שלא במקום גבוה כדאמרי בכ"מ יורד לפני התיבה. אבל כיון שאינו מפורש זה שהוא הכרח לביהכ"נ. אם אין מניחין אין מחייבין לעשות מריבה ומחלוקת בשביל העמוד. אבל ודאי צריך להשתדל להשפיע שיעשו כראוי וכהוגן בכל דבר. והנה בעירכם סקרענסאן יש הגרא"צ גוטערמאן שליט"א שהוא רב מובהק ותתישבו עמו בכל דבר להורות למעשה. ידידו

משה פיינשטיין

סימן מג

בענין מחיצה בביהכ"נ בין העו"נ שעשו חלק שלמעלה מזוכית

ערב ד"ה תשס"ו.

מע"כ ידידי מהר"ר אפרים אשר הלוי ראטענברג שליט"א רב בלאס אנדזשעלעס.

כדבר המחיצה שעשה חלק ממנה מזוכית בערך שליש מלמעלה. הגה יפה כתב כתר"ה שמדין

הפעם בזמן קצר הוא חשש רחוק ובפרט שהוא רק מטעם שלא ליכנס לחיוב ספק ברכה שיהיה דינו להקל שאין זה חשש איסור רק מה שלשיטת המחבר לא יברך על פעם אחד ועבור לדידה על חיוב ברכה דרבנן, שאף אם היה ודאי חיוב דרבנן אינו מחוייב לחוש מספק ספק דרבנן לקולא, וכן אין לחוש מטעם זה לשכחה, ולכן רשאי לעשות כהח"א כלל כי ס"ג להניחה לברך אחר התפלה — אבל רשאי לברך גם תיכף כדה"ח והמ"ב, אף שטעם שדברי הדאה שייך לומר בפסד"ו דאיחא בדה"ח ובמ"ב סימן נ"א סק"ה הוא משום דלא גריעי מכל שירות ותשבחות כמפורש בצה"ש, לענין לא שייך כל כך בברכה אלא באמירת פסוקי הדאה ושבתים דשייך שהברכות דברוך שאמר וישתבח יהיו שייכים עליהם, אבל על ברכות שלמות בעצמן לא שייך ברכות אחרות דב"ש וישתבח, והו"ו זה ממילא כהפסק, מ"מ כיון שהם לא חשו לזה רשאי לעשות גם כותיהו, אבל אני בעצמי נוהג כהח"א לברך אחר התפלה.

ויש להעיר כי האמן שאחר ויקרב משיחיה לנוסח ספרד אין לענות באמצע פסד"ו מכיון שברמב"ם בסדר תפלות שלו שהוא נוסח ספרד לא הזכיר שיעונין אמן אלמא דאין זה מדינא שלכן אף שעכשיו נוהגין שיעונין אמן אין לענות אמן זה בפסד"ו הוא כמו אמן שיש שנוהגין לענות אחר אמירת השי"ח ברכו שכתב בדה"ח שאין לענות, אבל אמן דאחר שמיה רבא אף שג"כ מסתבר דאינו כשאר אמן המחוייבים מ"מ כיון שהזכיר ברמב"ם שיעונין יש לענות כיון שהוא מנהג כל ישראל הוא ענין שבת, ובדבר האמנים של אחר החצי קדיש שאינם מהקדיש אלא הוספת תפילות, הנה אחר התקבל מסתבר שיש לענות בפסד"ו וכן אחר על ישראל ועל רבנן מקדיש דרבנן מסתבר שיש לענות אבל אחר יהא שלמא ואחר עושה שלום מסתבר שלא לענות בפסד"ו.

סימן פו

קריאת שמע נגד שער אשה נכרית ושמיעת קול נכרית

י"ב מנ"א תשל"ב.

מע"כ ידידי אהובי הרב הגאון מוהר"ר אפרים גרינבלאט שליט"א.

א.

הנה בדבר לקרות ק"ש נגד אשה נכרית כשנושה מכוסה כראוי אבל השערות אינן מכוסות, שתלה כתר"ה דאם הטעם שמא יבא לידי הרהור יש לאסור אף שהיא מזרת לילך בשערות מגולות שהרי אין זה

הוא באופן שאין לתקנו אין להניחן לא אצלו בבית ולא בביהכ"נ כדי שלא יבא לתקלה שמי שאין לו תפילין ילבשם וגם יברך עליהם ובאמת היה אסור לברך עליהם וגם לברוש אותם לא היה יכול משום דאף במ"ע דאורייתא הו"ו ספקא לחומרא ויצטרך להשיג תפילין כשרין בודאי ורק כשלא יוכל להשיג תפילין אחרים באותו יום בשום אופן יצטרך ללבושן בלא ברכה מאחר דיש ספק שמא כשרין, אך אם יתווקם בביתו במקום מיוחד ויהיה כתוב במקום ההוא שהם תפילין מסופקים, היה יותר טוב, אבל אם יהיה באופן שלא יהיה זכור שהן ספק פסולין שאין להניחן מספק מוכרחין לגנוזן, וכן הוא במוזוות.

סימן יג

עניית אמן כשעומד בברוך שאמר וישתבח

ר"ח תמוז תשל"ו.

הנה המג"א סימן נ"א סק"ג כתב לחלק בין ברכה שהזכירה בגמ' לבין ברכה שלא הזכירה ולכן התיר לענות אמן אף באמצע ב"ש, ולע"ד אין שום טעם לחלק בין הברכות דכל ברכה מאחר שרשאיין לאומרה לברכה הוא בחומר כל הברכות להפסיק בין שהזכירה בגמ' בין לא הזכירה בתלמוד כיון שתקנו רבנן לומר ברכת ברוך שאמר קודם הזמירות וישתבח אחר הזמירות כמפורש ברי"ף פ' אין עומדין וכן ברמב"ם פ"ו ה"ב הרי היו ראויין הרבנן דתיקנו להטיל חיוב על הצבור לאומרה דאי הוא ברכה כמו בתקנת אנשי כנה"ג, וכדכתב בגוש"א בכלל כי מה לנו אם גזכרה או לא כיון שהיא ברכה ומש"כ הנש"א שם דכוונת המג"א דכיון דלא הזכיר איסור הפסק אלא ברי"ף יש לסמוך על דעת הטור להרא"ש שאף בברכות ק"ש מותר להפסיק לכל דבר קדושה, לא נכון כלל הדב"י מפרש שהטור להרא"ש אינו מתיר להפסיק אלא לקדיש וקדושה, ומש"כ דליכא איסור הפסק אינו כלום דאין שום צורך דמ"ש מברכות ק"ש והרי"ף לא הזכיר איסור הפסק בשביל אמצע הברכות אלא לאסור הפסק גם בפסד"ו ולכן אין להפסיק אלא לדברים שמפסיקים באמצע הפרק בק"ש.

סימן יד

ברכת אשר יצר כשעומד בין ב"ש ושמוע

בדבר אשר יצר בפסוקי דזמרה נחלקו הפוסקים ואין להכריע ומאן דעבד כי האי עבד ומאן דעבד כי האי עבד, דחשש שכי' בביה"ל שמא יטיל ער

שרק לנשואות נהוגות ולא לבתולות שלא שייך ממילא בזה ענין פריצות לא נאסר משום ערוה אלא בנשואות ישראליות שמחוייבות מדין התורה לכסותן ולא לנכריות שאין להן שום איסור אלא הנהגת עצמן לסימן בעלמא, וכן היה מסתבר אך מ"מ צע"ק בזמן הגמ'.

ב

פענין קול זמר דנשים נכריות ואיזה חרש הוא כישראל מבכהו דמשמע מהמ"ב

ובפענין קול זמר להסוברים דהא דאמר שמואל בברכות שם קול באשה ערוה הוא גם לענין שאסור לקרות ק"ש כששומע קול זמר של אשה, אין לחלק בין ישראלית לנכרית, דהא אף כששומע קול של פנויה אסור לקרות ק"ש כדאיתא במג"א ס"ק ר, ואף להב"ש סימן כ"א ס"ק ד' דמתיר לשמוע קול זמר של פנויה, דהרי צ"ח המג"א להב"ש, משום דמפרש במש"כ הב"ש שם על הא דכתב המתבר ואסור לשמוע קול ערוה, אבל קול פנויה או קול אשתו מותר אלא בעת תפלה אסור, דקאי גם על קול פנויה, והטעם דל"ד זה לשערות דנגד שערות בתולות מותר ונגד שערות אשתו אסור, דהתם תלוי בדרכן לכסות שרק נשואות דרכן לכסות מצד האיסור, שלא שייך חלוק זה בקול זמר בין פנויות לנשואות, ולכן כשם שקול אשתו אסור לקרות ק"ש אף שמותר לשמוע כמו כן קול פנויה אסור לקרות ק"ש אף שמותר לשמוע. ופשוט שהוא בפנויה שאינה נדה דכשהיא נדה הא היא ערוה שאסור גם לשמוע דהא מסיק המחבר באה"ע שם ואלו הדברים אסורים גם בחייבי לאוין וכדכתבתי בתשובה בחאו"ח סימן כ"ו, וגם פשוט שאף כשליית לו הרהור ע"י אסור לקרות ק"ש, מטעם שכתבתי שענין שייכות להיות הרהור ע"י עושה להתחייב ערוה, ואף שלא מצוי שיהיה הרהור ע"י, דאם היה מצוי היה אסור לשמוע קול פנויה, דמ"מ כיון דאיכא מצואות שיעשה הרהור עושה שיתחשב ערוה. עכ"פ כיון שקול פנויות אסור לקרות ק"ש כ"ש קול נכריות שאסור.

וקול נכריות אף פנויות שלא ראו דם אסור גם לשמוע דהן בדין ערוה אף כשאין לו הרהור מטעם שהיא ערוה, כדכתב המ"ב ובין כהן ובין ישראל. והוא פשוט דבכהן איכא לאו דזונה דהלכה כרבא בתמורה דף כ"ט דזונה נכרית גמי היא בלאו לכהן ולוקה עליה, ואף כשלא נבעלה כלל דמה שאינה בת ישראל מחשיבה לזונה לא רק בניזרת אלא אף כשהיא נכרית להרמב"ם, דלא כתוסי יבמות דף ס"א סוף ד"ה אין זונה דכשהיא נכרית מדה רבא לאביי דלא מיתסרא משום זונה בלא נבעלה אלא כשהיא גיורת היא זונה אף בלא נבעלה, והוכיחו זה ממה שבי"ד של חשמונאי גזרו משום נשגיו עיי"ש, דהא הרמב"ם כתב מפי

שייך שיבא לידי הרהור נחשב זה ערוה, ונגד ערוה הא אסור לקרות ק"ש אף דלא שייך שיבא לידי הרהור, מקרא דולא יראה בך ערות דבר לכן אסור לקרות אפילו שלא במתכין להסתכל ואפילו כנגד בשר אשתו ושער אשתו כשהן מקומות המכוסות, ואפילו אשה אסורה לקרות כנגד טפה מגולה משערות אשה אחרת אף שלא שייך באשה ענין הרהור להרמ"א אליבא דהרא"ש שאסור כנגד הבשר מאשה אחרת.

ועיין ברמב"ם פ"ג מק"ש הט"ו שכתב וכל גוף האשה ערוה לפיכך לא יסתכל בגוף האשה כשהוא קורא, וכתב הכ"מ דהיינו דוקא ממקום המכוסה שבה ולישנא דסיפא שכתב הרמב"ם ואם היה מגולה טפה מגופה לא יקרא כנגדה דייק הכי, כוונתו דלא שייך לשון ואם היה מגולה אלא על מקום שצריך להיות מכוסה, וא"כ צריך להבין מה שנקט הרמב"ם וכל גוף האשה ערוה דמשמעותו הוא אף מקום המגולה, ולפ"מ שבארתי נוחא דבעצם כיון דהרהור עושה שיתחשב ערוה הרי גם הפנים שהוא עיקר היסוד באשה והקרא משבח לה בכל האברים שבהפנים והצואר יש להחשיבם ערוה, אבל זה שדרכן לגלות מסלק שם ערוה מהם ואינם בכלל ערוה דקרא ולא יראה בך ערות דבר, ועיין ברש"י בפירוש החומש פ' מקץ על הקרא כי ערות הארץ פ"י שהוא לשון גילוי הארץ, וכונתו שהוא גילוי מקומות הסמוכות, והביא לדמיון כמו את מקורה הערה שבפ' קדושים ושם פרש"י הערה גילה, ובשני המקומות כתב וכן כל לשון ערוה שבמקרא לשון גילוי הרי בהכרח אין לפרש ערות דבר על מקומות הגלויין, שלכן אף שהטעם דחשיבות ערוה בבשר האשה שהוא מטעם שמביא לידי הרהור איכא גם במקומות הגלויין אינם בכלל הקרא דאסור בדברי תורה נגד ערוה אלא מקומות המכוסין שבאשה שדוקא עלייהו מועיל הטעם ולא במקומות הגלויין, ובלא טעם דמביא לידי הרהור לא היה שייך לקראם ערוה אף שהם מקומות מכוסים, ואם יודמן שאחד יש לו הרהור ע"י ראייתו גם מקום המגולה יהיה אסור לקרות ק"ש כמו ביש לו הרהור בלא ראיית שום דבר דנמי אסור מלקרא עד שיסלק הרהוריו, ואם א"א לו לסלק מלהרהר כשרואה האשה אסור לו לקרא כנגדה אף שהיא מכוסה ביותר, אבל לא מדין ערוה, וגם בלא ק"ש יהיה אסור מלעמד כנגדה מאיסור ההרהור.

עכ"פ לדינא נגד שער נכרית בזמננו שהולכות פרוצות ראש ליכא איסור מלקרות ק"ש אם אין לו הרהור מצד זה אפילו כשהן נשואות, ואפילו בזמן הגמ' אפשר כיון שהן רק נהוגות מעצמן בלא שום ענין איסור שבכל יום ובכל מקום אפשר שישנו מנהג זה לא נעשה בזה השיבות ערוה, ול"ד למה שדרכן לכסות מתגוף שהוא ערוה דהוא הדרך לכסות כל הנשים אפילו בתולות שעושה זה לפריצות, אבל השערות

שדרכן להיות מגולות שאין להם דין ערוה, וזהו החלוק בין בתולות לנשואות, ומכרח זה דגא הקרא משבח גם את העינים השנים והשפתים הצואר הראש והאף ולפרשיי בשה"ש טונת האף שמשבח הקרא הוא על המצת, וכל אלו אינן ערוה ומותר לקרות ק"ש כנגדן מאחר דאין הדרך לכסות אברים אלו, ואף שלענין נוי ויופי דאי הפנים העינים הם העיקר וכלה שענינה יפות אין גופה צריכה בדיקה, ומ"מ אינם בדין ערוה לק"ש משום דדרכן להיות מגולות, שלכן גם השער נתחדש בקרא שהוא כבשר האשה שדרכן לכסות הוא בדין ערוה כהמקומות מהבשר שדרכן לכסות ובתולות שאין דרכן לכסות הוא כהמקומות מהבשר שאין דרכן לכסות. ומהאי טעמא נראה שאין אסור לקרות ק"ש כנגד שער של אשתו אלא במגולה טפה וכנגד שער אשה אחרת תלוי בהמחלוקת דבשר פחות מטפח ברמ"א שם סעי' א'.

ולמ"ז אין הטעם דאסור לקרות ק"ש הוא משום הרהורו בשעת ק"ש דהרהור אסור בכל היום, וכשרואה אשה בלא כזונת תאוה לא וישיגנו להרהור, וכשמסתכל לכוונת תאוה אסור להסתכל אפילו במקומות המגולין מצד איסור הרהור כמפורש בגמ' א"ר ששת כל המסתכל באצבע קטנה של אשה כאילו מסתכל במקום התורף, והוא דוקא כשנתכוין ליהנות כדאיתא ברמב"ם סכ"א מא"ב ה"ב, ואין זה ענין לאיסור ק"ש, ובאשתו הא מותר להסתכל בה אפילו ליהנות מיופיה אפילו בימי גדלה כדאיתא ברמ"א יו"ד סימן קצ"ה סעי' ז' במקומות הגלויים, ואין חוששין להרהור דאם היו חוששין להרהור הא אסור אפילו באשתו ובימי טהרה, שהרי איסור הרהור אינו אסור מצד עצמו אלא כדי שלא יבא לידי טומאה בלילה כדאיתא בכתובות דף מ"ז דר"ש ר' פנחס בן יאיר מקרא דונשמרת מכל דבר רע שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי טומאה בלילה, וזה שייך גם במהרהר באשתו בעניני תשמיש, וע"י בתשובתי בחאה"ע סימן ס"ט שאיכא עוד איסור הרהור מקרא דאחרי עיניכם, והוא ענין הרהור אחר שלא יהרהר לעשות עבירה דוגמת, אבל לא שייך לחוש לזה בהסתכלות וכדומה אלא לענין חשש דהוצאת זרע ע"ז, הרי בהכרח צריך לומר דלהסתכל באשתו אפילו ליהנות מיופיה אין לחוש שיביא לידי הוצאת זרע, ויותר מזה דאפילו בישן עם אשתו במטה אחת מותר בהחזרת פנים דשניהם לקרות ק"ש לר' יוסף אף דגוגע בבשר אשתו במקומות המכוסים מטעם דכיון דרגיל בה ליכא הרהור, והרמב"ם פסק כר' יוסף בפ"ג מ"ש הי"ח וכן הוא שיטה ראשונה בש"ע סימן ע"ג סעי' ב' שלכן בהסתכלות דאי ליכא הרהור באשתו, ויקשה מ"מ אסור לקרות ק"ש נגד מקומות המכוסים מהבשר דאשתו ונגד שעה ובאשתו לא שייך לומר לא פלוג. אלא צריך לומר דבשביל שבראיית בשר אשה במקומות המכוסים

משבע מצות דבני נח. אבל הא יקשה דהא נגד שער בתולות מותר לקרות כדאיתא בסימן ע"ה סעי' ב'. אך אולי יחלק כתר"ה דהוא משום דבתולות שדרכן לילך פרוצות הראש שלכן ליכא הרהור ע"ז והנידון שלו הוא כשהנכריות הם במקום שגם הן מכסות ראשן כשהן נשואות, וכדמפורש בסנהדרין דף ג"ח בא"א דבני נח מאימת התרתה א"ר הוגא משפרעה ראשה בשוק ופרשיי שהיו רגילות אף הנכריות הנשואות שלא לצאת בראש פרוצ, וא"כ כומננו שיוצאות בראש פרוצ אין לאסור כמו בבתולות שהרי תצטרך לומר דכיון דבתולות אין רגילות לכסות ראשן ליכא הרהור ונכריות אף הנשואות כיון שדרכן לילך כומננו פרוצות ראש ליכא הרהור, אבל בזמן שהלכו מכוסות יש לאסור משום דאיכא הרהור. ובישראליות נשואות במקום ובזמן שרוב הנשים פרוצות באיסור זה והולכין מגולות ראש אם נימא שאסור לקרות קריאת שמע כנגדן אף שכיון שרגילין בזה ליכא הרהור, הוא משום שהאיסור שצריכין לכסות שערוהיהן עושה למקום השערות שבראש שהוא מקום המכוסה ויהיה זה מדין לא פלוג משאר מקום המכוסה אף שליכא הרהור בגילוי השערות שלהן מצד הרגילות. איכרא דבעה"ש מתיר לקרות ק"ש בזמן שרוב הנשים פרוצות באיסור זה דאינו סובר שיהיה שייך לא פלוג בזה, וכדחויגן מזה שהרמב"ם סובר דאף נגד שער נשים נשואות מותר לקרות ק"ש מעצם הדין אף שלענין הסתכלות הוא בדין ערוה כדאיתא בכ"מ פ"ג מ"ש ה"ז ולא אמריגן לא פלוג, לכן אף להש"ע שאוסר לקרות ק"ש כנגד שער נשים נשואות משום שדרכן לכסות אם עכ"פ לא מכסות אף שהוא באיסור אין לומר לא פלוג. ואני הבאתי ראיה לדבריו בחשובה בספרי אגרות משה תאו"ח סימן מ"ב ע"י"ש, אבל כתבתי טעם לא פלוג אם נימא כדברי כתר"ה שהוא משום הרהור ומ"מ נימא דלא כה"ש אלא שנימא דאסור לקרות ק"ש כנגדן אף שדרכן לילך פרוצות ראש וליכא הרהור דהוא משום לא פלוג, אבל לא שייך זה בנכריות שמתרות מדינא וגם רגילות לילך פרוצות ראש לא רק כומננו אלא אף בימי רש"י כדמשמע מהלשון שכתב שהיו רגילות ולא כתב שהן רגילות, שלכן דאי יש להתיר לקרות ק"ש נגד שער נשים נכריות לא רק בבתולות אלא אף כשהן נשואות כומננו.

אבל לע"ד מסתבר שאין הפירוש בדברי ר' ששת דאמר שער באשה ערוה בברכות דף כ"ד שהשער גרוע מהבשר, אלא שגם השער הוא כבשר שגם הוא ערוה כמו הבשר, וע"ז שפיר הוכיח מדמשבח קרא בגוה ש"מ תאוה היא, כדפירשיי בקול אשה וה"ה בשער שהוא מהוכחה זו, שלכן הוא כבשר דאם דרכן לכסות הוא כהבשר במקומות שדרכן לכסות שהוא בדין ערוה שאסור ואם אין דרכן לכסות הוא כהבשר מהמקומות